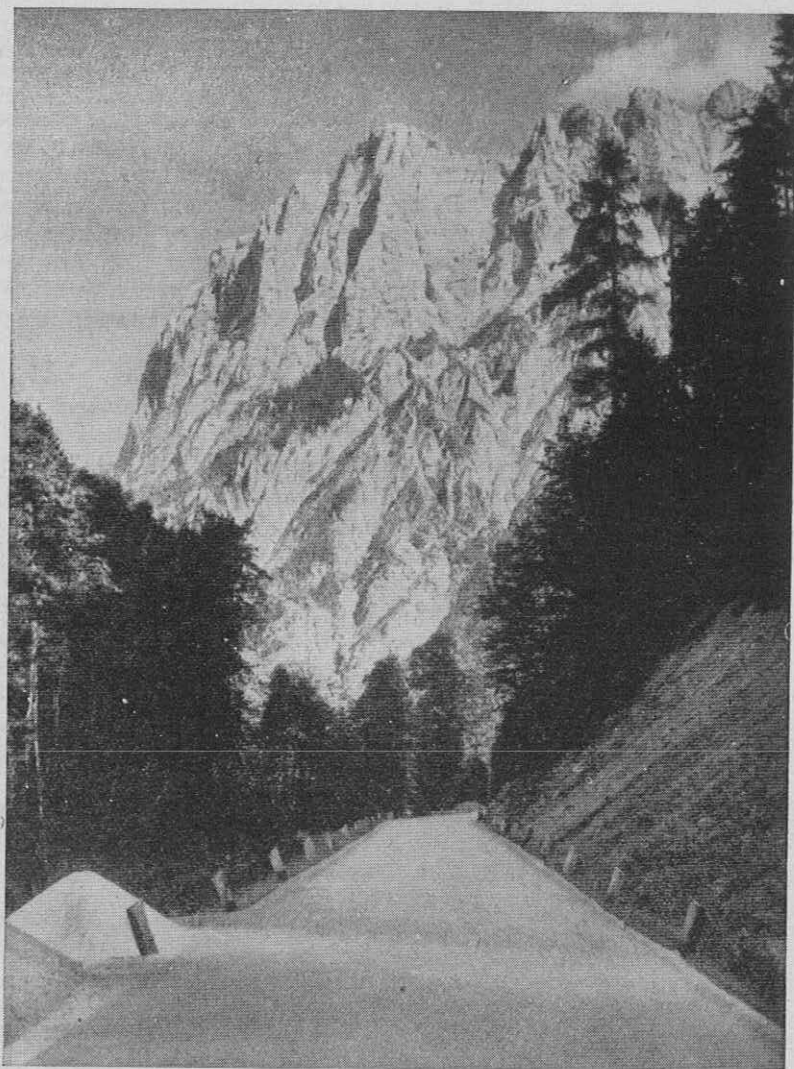

Letošnjo spomlad so naši alpinisti zaživel ob misli, da se jim bodo končno vendarle odprle meje; da bodo šli kakor drugi člani in predstavniki naše najvišje športne organizacije zastopat naš alpinizem v sosedne alpske države; da se tam nekaj nauče, spoznajo tuj alpski teren in da preizkusijo znanje, ki so si ga pridobili v domačem gorskem svetu. Mladi rod alpinistov, ki je zrasel v vsakem pogledu v čisto drugačnih, za tehnično usposobljenost najugodnejših razmerah v kratkih štirih letih, je še prav posebno hrepenel po potrditvi svojih letnih in zimskih uspehov v tujih stenah in na tujih turah, ki svoj svetovni sloves črpajo iz starejše in bogatejše zgodovine alpinizma, kakor pa je naš. Srednji rod, ki še pomni iz svoje rane mladosti gorniško delo naših alpinističnih pionirjev po prvi svetovni vojni, pa je še bolj čutil ves čas po osvoboditvi grobo napako naše športne politike, ker nismo pošiljali alpinističnih odprav v inozemske gore. Naš alpinizem namreč ni rasel samo ob nemškem in italijanskem zgledu, marveč tudi v tekmi z njim. Šlo je vendar zato, ali bo slovenski gornik s svojim znanjem in pogumom mogel osvojiti svoj lastni gorski svet, ali pa bo prepuščal najlepše, najmikavnejše in najtehtnejše smeri tujcem. Ti so — s prav redkimi izjemami — s svojimi prvenstvenimi turami potrjevali državno, če že ne nacionalno pripadnost naših gora Nemcem. Naši začetniki so to bridko občutili in ta bridkost, ne samo pohlep po zgolj športnem uspehu, je gnala dr. Tumo, Juga, Čopa, Debelakovo in druge v stene naših Alp. Prišlo je torej že v klasični dobi do mednarodnega uveljavljanja našega alpinizma in tisto skušnjo so naši gorniki dobro prebili. Šele ko so naši z alpinističnimi dejanji pokazali enakovrednost tujcem, so ti, čeprav zelo redko, začeli prihajati k nam v duhu nekega posebnega internacionalizma, ki ga — precej medlo — goji evropski alpinizem že izza srede 19. stoletja. Redki so prihajali, največ pa jih je ostalo doma, ker niso bili več potrebni, ker bi z njihovega šovinističnega stališča bilo vsako početje v naših gorah nesmiselno. Srednji rod je, pravim, živel iz tega občutka o mednarodnem prizorišču naših zares slavnih alpinističnih začetkov in je zato tembolj pogrešal stikov z inozemskim alpinizmom. V tej želji za mednarodno afirmacijo ni bilo nič malomeščanske radovednosti ali domišljavosti, čeprav je naravna želja po popotovanju, po sistematičnem spoznavanju zemlje gotovo ena najmočnejših duševnih komponent slehernega alpinista. Saj je naš alpinizem še zelo mlad in že zato je prav, da se preizkuša. Kje je še čas, da bi mislili na samozadovoljno ograjenost! Mi smo daleč od tega, da bi se imeli za vseznalce. Pred nami je še veliko učenja in dela, da bomo v zboru evropskih narodov tudi na alpinističnem področju dali od sebe polne harmonične akorde — v civilnem in vojaškem alpinizmu. Pri tem učenju se prav nič ne bojimo za svoj osebni, lastni obraz, saj tega nam nihče ne more vzeti.

S takimi mislimi smo čakali na brzojavke naše Zveze, da nas pozovejo na vse strani.

Planspitze

Foto Fankhauser, Admont

Da, brzojavke!

»15. 7. ob 11 odhod v Avstrijo. Vzemi s sabo stop, zimsko in letno opremo!«

Sapienti sat, za pametnega dovolj, so rekli včasih. Toda če najde taka brzojavka človeka sredi dela, ki ga drži za obe roki od jutra do večera, taka brzojavka ne zadostuje. Kam neki bomo šli? Avstrija je sicer majhna država, ali ima devet dežel. V katero so nas namenili?

Štajersko, Koroško ali Tirolsko? V kateri gorski predel? Kaj je treba poleg opreme še vzeti s seboj? Ali se to prepušča pameti slehernega posameznika, pa naj bo to 18letni pripravnik iz kakega AO ali naš Joža Čop, ki je pri najboljšem zdravju praznoval 30letnico svojega alpinističnega delovanja? Na koga naj se človek obrne z vprašanji, če se bo sploh pripravil k pisanju? Na referenta za inozemske odprave! Ta je, govori se, na predavateljski turneji v Avstriji.

Dvovov me je do neke mere rešil popoldanski dnevnik, ki je iz navedenega vira sporočal javnosti, da bo v prihodnjih dneh večja skupina naših alpinistov odšla v avstrijske gore. En teden se bodo mudili v suhi skali v Gesäuse, en teden pa se bodo urili v ledu okoli Grosswenedigerja in Dachsteina. To je že nekaj, da si tistih nekaj večerov, ki so ti še na razpolago, urediš priprave, pobrskaš za literaturo, za zemljevidi, za tem in onim. Bera ni velika, toda sapienti sat. Da bi imel vsaj več specialk Freytag-Berndt! Toda če ni, še cesar ne vzame.

Že v tistih dneh je bila vsa priprava usmerjena v čisto alpinistične probleme. Ujeti v čar gora alpinisti radi pozabljajo na njihovo podnožje; stene, pristopi, vzponi, sestopi, smeri, ocene in stopnje težavnosti, to je tehnično športna stran, ki večino v prvi vrsti priteguje. Na alpinistično zgodovino, na geognostične, geografske in prirodopisne posebnosti gorskega predela alpinist, ki se pripravlja na rajžo, rad pogleda od zgoraj navzdol ali pa prepusti to naključju, češ bo že kako spotoma. Če pa ne bo, o njegovem delu bo itak govorilo samo suho tehnično poročilo, ki bo prišlo ali pa ne bo prišlo v anale našega alpinizma.

15. julij je bil deževen dan. Ni mi prišlo na misel da bi jemal s seboj težko dežno pelerino. Naj le gre, samo da bo konec suši in vročini! Vrsta oprakov po Ljubljani me je do kože premočila; zbor vseh udeležencev pa je bil določen na Jesenicah, kjer domuje tudi vodja potovanja Stane Koblar. Toda navodila smo dobili že na kolodvoru od Marjana. Do vratu je bil zapet v najnovejšo izdajo dežnega plašča in kakor kapitan moštvu je svojim mladim, razboritim učencem naročal, naj dobro zastopajo barve ljubljanskega AO.

»Reprezentirajte, če veste, kaj se pravi reprezentirati.«

»Bodite olikani, če veste, kaj je to olikati! Comme il faut!«

»In na ture zgodaj! Ob dveh zjutraj!«

»Zavedajte se zmerom in povsod, da ste državljani nove Jugoslavije.«

Marjan se je pravkar vrnil iz Dolomitov. Tam so imeli z Urošem in Dovjakom velike uspehe. Njegova beseda je zato še več veljala kakor sicer. Toda vlak je stegnil in njegovi opomini so se vtopili v skrbih za prtljago in za ducat drobnih stvari, ki so rojile po glavah.

Kljub temu se mi je zdelo, da berem na obrazih željo, spoznati v kratkih 14 dneh čim več. Naše potovanje vsebuje razburljive čustvene in miselne sestavine. Kot alpinisti gremo v domovino dr. Prusika, Szalaya, Zsigmondyja, ing. Horna, Zimmerja, Jahna in drugih »znancev«. Gremo pa tudi v Avstrijo, iz katere so pet let drvele k nam hitlerjevske divizije, vrele zato, da nam z vsemi grozotami vojske in vojne uničijo

preprosto človeško srečo. Videli in slišali bomo ljudi, ki so kot vojaki in »strokovnjaki za jugovzhod« in posebej za južno Štajersko še pred dobrimi petimi leti hoteli delati z nami, kakor se otroci igrajo z mivko. Gremo v deželo, v kateri so tisoči naših ljudi doživeli najogabnejša ponižanja človeškega dostojanstva v arbeitsdinstu, v taboriščih in drugod. Iz te dežele je planila v svet smrtna obsodba našega naroda in ni ga na svetu človeka, ki bi mogel ta dejstva spremeniti, pa naj bi jih obračal, kakor koli bi hotel. »Napravite deželo zopet nemško«, Deutschland über alles, to je vršalo preko Karavank, preko Kobanskega in nosilo s seboj muke, trpljenje, ponižanje, boj na življenje in smrt. In zdaj gremo, da spoznamo to deželo v miru, ki ni niti še sklenjen. Na papirju smo še v vojnem stanju z njo. Mnogo jih je v njej, ki nam ne privoščijo mirnega dela, mnogo jih je, ki bi hoteli, da pride nad nas vsemogoče zlo. Saj tu žive mnogi begunci, organizirajo se špijonski centri, tu je vrsta organizacij, ki morda komaj čakajo na tako ali drugačno kazensko ekspedicijo proti naši domovini, pa naj jo že vodi soldateska iz enega ali drugega bloka.

A kljub temu gremo, da vidimo, kakšen je pokrajinski značaj te dežele, kako preživlja svoje veliko razočaranje, svoj nikdar pričakovani poraz, zasedbo itd. Gremo tudi gledat, kako kljub napeti mednarodni situaciji, kljub bobneči propagandi svetovnih mogočnjakov živi, se bori in trpi tu svetli ideal človeške svobode.

Iz teh misli se ne moreš izmotati, ko prestopaš mejo v Podrožci. »Kakor se magnetnica zmerom zasuče v isto smer, tako se tudi naša duševnost ne more osvoboditi osnovnih problemov dobe, v kateri nam je usojeno živeti.« Ne vem, če je bil kdo med nami tak zanesen romantik, da je skušal v lepota avstrijskih gora najti le tiho, od vsega rešeno osamelost, da bi se v naročju divje gorske prirode, pozabljal na vse, osvežil in dvignil. Držalo je za vse: menjaj kraj, menjavaj pokrajino po mili volji, bistva razmer, v katerih živiš, ne spremeniš. To je bilo zunaj naše volje. In v tem smislu se je v resnici »razširil krog domovine« čez Karavanke.

Ko smo skozi goste štrene mlačnih nalivov gledali Rožci in Golici v hrbet, se je v naših srcih nekaj premaknilo. Saj smo vendar na Koroškem, v zibelki slovenstva, v deželi Gutsmana, Jarnika, Janežiča, v deželi, kjer se je še pred sto leti zavestno oblikovalo eno izmed slovenskih središč, Celovec. Rad bi bil v eno besedo, v eno misel strnil tisočletno bolečino, ki se je razbohotila v našem narodnem razvoju s koroškim problemom, toda kakor da ni časa za to. Potisnjeni v Prokrustovo posteljo brzovlaka gledamo macesnove hoste, žito v kupih, seno v ostrnicah in križih ter rožanske vasi. V Podrožci se nam prismeje naš znanec iz Ljubljane Martinjak. Koliko življenske volje in vedrine je v njegovem rjavem, vročem licu, v njegovih košatih obrveh! Na svidenje, dragi naš koroški rojak, mi gremo v Beljak; z nami je že vodnik iz Gradca Hans Gsellmann. Zelo se je začudil, ker nismo imeli vozovnic do izstopne postaje. Začudil se je tudi kontrolni organ, ki ga je spremljal angleški okupacijski »berater«, ko smo mu na vprašanje, kam potujemo, morali odgovoriti: »Ne vemo, to vedo Avstrijci!«

Most čez Anižo v Gstat-
terbodnu. V ozadju
Reichenstein

Bilo nas je sram. Toda zdaj je že prepozno. Pomagati si nismo mogli več, niti nismo mogli nad nikomer stresti svoje jeze. V dobro voljo nas je spravil Joža, ki je v to godljo z najbolj zbrano resnobo podrobil staro reklo, da bog Kranjca ne zapusti, če le malo nemško zna.

V Beljaku smo čakali na zvezo proti Celovcu in Leobnu. Zvedeli smo za našo maršruto in se ji nismo nič kaj radi uklonili. Saj je terjala od nas nočno vožnjo čez Koroško na Štajersko. Mi pa bi bili radi pri dnevu obvozili Vrbsko jezero, pozdravili Celovec, Kepo, Stol, Obir. Tako smo nekoliko razočarani ogledovali lični Beljak. Nahrbtnike smo pustili na kolodvoru, z njimi pa tudi večerjo, kajti o kakem žepnem drobižu, o katerem nam je govoril Marjan v Ljubljani, ni bilo ne duha ne sluha. Lepa kmečka soba »Pri zlatem jagnjetu« je vabila s svojimi dobrotami, a bila je skoraj prazna, kot pripravljena za nas. Še hudič je lep, če ga imaš rad, smo zagodrnjali in načeli novo rundo ob deroči, do roba narasli Dravi, ki je s silno hitrico vršala skozi lepo koroško mesto. Ogledali smo si gotiko obeh vidnejših cerkva, angleško zastavo na najboljšem mestnem hotelu in za tako majhno mesto kar živahno večerno življenje. Po lokalih je ubirala muzika znane šlagerje, plesalcev in drugih gostov pa nismo kaj prida opazili. Sem in tja je iz šume poletnih toalet zmotila naše uho hrvatska govorica, vse pa je tonilo v dolgočasni, obrabljeni

večerni razsvetljavi. Taka je torej tuja slava v večerni zarji, smo zaključili s pesnikom, na kar je Pavle Kemperle, nekdanji kamniški plezalec, fanatični junak iz Rzenika, sedaj vzgojitelj jezerjanskih plezalcev, posegel v svoj valutni trezor in posedli smo menda res »Pri zlatem jag-netu« na čašo piva, da Beljačanom ne odnesemo spanja. Poskusi, da bi pri prtljažniku vsaj odprli svoje oprtnike, so se vsi končali z neuspehom, kajti skupni prtljažni listek je zataknil za klobuk Hans in z njim odšel po svojih potih. In to je bilo navsezadnje spet dobro za valutno zalogo. Nikomur ni prišlo na misel, da bi si postregel z drugo rundo piva.

Joža (ta dan smo mu rekli Joscha, ker ga je tako nagovorila gospa dr. Krempelshuberjeva sredi beljaškega korza; njo je pred vojno vodil po svoji triglavski domačiji) Brojan, Kobler in Tomaža Freliha sin smo sedli za mizo in razpletel se je pogovor, ki ni bil prvi ne zadnji te vrste na našem potovanju. Tekel je o naši alpinistični mladini. Kakor tolikokrat zadnje čase drugod, je tudi tu izzvenel v jedrnato Koblarjevo ugovitev:

»Preveč jim nudimo.«

»Kaj pa smo včasih imeli? Četrtr kilograma težke kline smo si sami kovali.«

»Kdo pa je nam kaj pokazal? Kar si sam pogruntal, to si znal. Nobenih tečajev, nobenih taborov ni bilo, vsi so nas gledali kot nepotrebne norce in nas temu primerno podpirali,« je žolčno že drugič zaključil Kemperle.

Kimal je celo mladi Frelihov Janez, ne vem ali iz komodnosti ali pa zato, ker ga ti problemi ne pečejo. Mene hrup, ki se vzdiguje zadnje čase v naših alpinističnih odsekih, razburja predvsem zato, ker čutim, da je združen z mladinskim problemom na sploh. Ali je res vsa resnica o »položaju« v napačni vzgoji, ki smo jo pred štirimi leti zastavili kot edino veljavno v odsekih pač z namenom, da množimo vrste mladih socialističnih gornikov? Ali pa je krivda vsa v objektu oziroma subjektu te vzgoje? Ali res ne more biti nobenih drugih vzrokov za celo vrsto neljubih prikazni, ki jih nismo pričakovali? Ali nam res ni treba a priori niti pomisliti na delež svoje krivde? Ali ni čudno, da se danes v našem srednjem rodu in to ne samo alpinističnem, slišijo glasovi, da je mladina nehvaležna, da ne zna ceniti tega, kar se ji danes nudi? Od kod to? Treba bo pogledati resnici v obraz, brez ovinkov, brez olepšavanja. Eno pač drži mimo vseh drugih življenjskih pojavnosti v našem družbenem življenju, da na plodnih razorih življenja vskele, dozore in padajo pokolenja, zmerom znova pa jih spodraščajo novi rodovi, ki prve vzpodrivajo vstran. Vsak rod ima svoje naloge, svoja prizadevanja, svojo zavest in tega do neke mere zakonitega nasprotja med očeti in sinovi nas vzgoja v najbolj progresivnem smislu doslej še ni odrešila. Priznam, tak omahljiv odnos do lastne generacije bi utegnil voditi do tout comprendre c'est tout pardonner,* kar pa je izpodkopavanje vsakega vzgojnega sistema, zdi se

* vse razumeti pomeni, vse odpustčati.

Gesäuse-
Eingang
Pogled na Ge-
säuse od Plan-
spitze do
Festkogla

mi pa, da mimo vztrajnega iskanja vzrokov za položaj, nad katerim tarnamo, ne smemo in ne moremo iti.

Do rešitve in do sklepov seveda nismo prišli. Ta ali oni si je mislil pri tem: videant consules!* in zmignil z rameni, češ kaj morem jaz zato. Zlepa, zgrda, taka je več ali manj vsaka dresura. Že, toda dresura še ni vzgoja. Pri vzgoji je treba računati z zavestjo doraščajočega človeka, ki ima čisto svoje posebne vzgibe in zakone. Le prevečkrat se zgodi, da jih ljudje, ki jih od mladih let loči desetletje ali dve, več ne razumejo, da se jih niti več ne spomnijo. In tako potem ni nič čudno, če očetje kar na lepem začutijo, da jim otroci in vnuki rastejo čez glavo.

Maršruta nas je čez noč potegnila na Štajersko. Nič nismo prisluhnili skrivnostnim glasovom potopljenih zvonov v Vrbskem jezeru in vsem drugim močem koroške zemlje, v katerih brni globoki, zmagoviti, neumrljivi glas naše zgodovine. Št. Vid, Unzmarkt, Judenburg, Knittelfeld. Te kraje smo prešli po zemljevidu. Leoben je še spal, ko smo izstopili, da počakamo na zvezo proti Selzthalu. V zelenje potopljena protestantska cerkev in mogočna montanistična visoka šola je dala komaj slutiti, da blizu nas hrope ena največjih avstrijskih industrij, ki je zvezana z enim od najstarejših rudarskih področij v Evropi okoli Eisenerza. Ulice so bile prazne, kljub temu pa smo ugotovili, da imajo tudi planinstvo razcepljeno po strankah — iz razglasnih desk. Iz širokogrudnosti, ki je lastna veselim ljudem, smo ustavili delavce, ki so se zgovorni v zgodnji uri vračali z veselice. In vino veritas. Vprašali so nas, kako je mogoče, da smo prišli v Avstrijo, saj bo Jugoslavija vsak čas napadena, če že ta trenutek ni. Res je, današnja Die Wahrheit je prinesla pod velikim naslovom uvodni članek o Titu, povzročitelju vojnega stanja na svetu. Članek se je končal približno takole: »Ukrotitev in kaznovanje beograjske klike je

* naj pazijo odgovorni!

stvar miru; samo na ta način je možno preprečiti delo imperialističnih vojnih hujskačev.« Nehote sem se spomnil na pisanje Göbellsovega lista *Das Reich* v predvojnih letih. Ob takem pisanju ni čudno, če so mehaniki iz Donawitza delali velike oči, ko so nas ogledovali, če smo še celi, če smo duh ali človek.

Na poti proti Selzthalu se nam je čudil invalid pri 30 letih, ki je zaverovano bral roman »Franz Josef, eine Tragödie in guten alten Zeiten.« In guten alten Zeiten! Kje so tisti časi zate, ubogi plavolasi enonožec, ki si tolažiš svojo nesrečo z miniaturnimi treh železnih križev na listrastem površniku? Ali morda tisti, ko si ob zvokih koračnic in bojnih davorij nesel svojo zdravo kožo naprodaj za megalomanske načrte poblaznelega vodje? Zdaj čitaš roman o Francu Jožefu, kadiš pipo in prav dobro se ti vidi, da celo pri tem poslu pogrešaš nogo. Kaj vse je v tem človeku umrlo! Zoprni so mu celo rojaki, štajerski kmetje, ki se vsipajo v vagon. Roman, ki ga bere, vidiš v vsaki kolodvorski knjigarni. Kaj bi se ne čudil invaziji Jugoslovanov!

Zdaj nismo več daleč od našega cilja. Iz Selzthala zavijemo po dolini Anize v Gesäuse in se ustavimo v Gstatterbodnu, glavnem izhodišču za vse ture v Gesäuse. Lepa, mikavna pot je utočila v deževni noči v sajastih vagonih. Kaj vse pripoveduje dolgočasni Otto Hartman o prirodnih, zgodovinskih in zemljepisnih posebnostih od Ziljske doline do Eisenerza. Le kdaj je vse to videl in preiskal! Časa je imel verjetno res več, kot nas eden, saj se blesti pred njegovim imenom očarljivi »von«. Toda saj je že prebrati njegovih 1600 strani o lepotah visokih gorstev dovolj zamudno delo. Pozabiti je treba na vse to, urediti prtljago in začeti teden našega gorniškega življenja. Dan se je ubrisal in v zraku je polno veselih upov in radostnega pričakovanja. Stene Gesäuse se blešče v odsevih opoldanskega sonca, izza Sparafelda pa se napihujejo grmade zlatih oblakov. Mali Buchstein se je opasal s tanko meglico, ki ga napravlja še višjega, še bolj vabljivega. Kakor da bi hodili po domači zemlji, smo pod Stanetovim vodstvom usmerili pot proti Haindlkaru.

Juljsko sonce, strma steza, ki je s Haindlkarskega mostu in Gesäuse ceste zavila v sušično borovje in nizko bukovje, ki se je upiralo v hudo-urniškem grušču, pa tudi neusmiljeni oprtniki so nas ožemali, ko smo po razdrti grapi z zatajeno vznemirjenostjo prodirali v osrčje gorske skupine Hochtora. V ušesih mi je zvenela bučna štajerska himna »Hoch vom Dachstein an, wo der Adler haust, bis ins Wendeland am Bett der Sann.« Kdo jo je spočel v vsej njeni politični surovosti že davno prej, preden je južnonemški šovinizem ščuval proti našim pravicam na Koroškem? Nemška pesem, ki vpleta zibelko Savinje, Okrešelj, ki je en sam v vseh Alpah, mi je okrepila občutek tujine. Prijazni sprejem, ki so nam ga priredili planinski funkcionarji iz Admonta in Gradca, nagovor admontskega sportnega voditelja v duhu alpinističnega internacionalizma, domačnost oskrbnika v Haindlkarski koči in zraven mogočno, uro vzpona oddaljeno trdnjavsko obzidje Hochtora je prilivalo v hladno občutje vznemirjenosti, vročično zanimanje in morda nekam naivno vero v dovršenost in zaključec-

nost naše alpinistične stvari. Zdelo se nam je, da bomo tu kot ljubitelji gora izpolnili sožitje z gorami pa tudi z ljudmi, ki nas obdajajo. To se sicer ni čisto tako zgodilo. Kako bi mogel z ljudmi, ki si jih prvič videl in ki te njih duševna vsebina mika, živeti v nekem popolnoma nevtralnem ozračju! Koliko svojih nepozabnih sestavin bi izgubilo sleherno potovanje, če ne bi z ljudmi izmenjal misli o vsem mogočem, kar ravna naše življenje, kar je naše življenje ravnalo in tudi o tem, kar ga bo. So trenutki, ko čuti človek potrebo, da se v gorah pogovori o najintimnejši bolečini in radosti.

Tako smo ógledi prvi dan, v nedeljo, izpolnili ne samo z gledanjem na zemljevid, na vrhove in v stene, marveč tudi z vsemi mogočimi razgovori. Ponosne hladnosti ali neotesane brezčutnosti, ohole brezdušnosti, ki smo jó pričakovali iz različnih razlogov — ne samo pod vtisom literature — nismo opazili. Alpinizem res utegne združevati narode in ljudstva, če združuje ljudi. Je torej res nekaj, kar po vsej pravici spada k evropski in svetovni kulturi. Pri tem je zanimivo, da jih pod napačnim vodstvom, na primer, kakor se je to zgodilo pod fašisti, lahko tudi razdružuje in meče v žareče žrelo sovraštva.

Tu smo v območju ene najbolj znanih, alpinistično najbolj obdelanih, najbolj slavnih gorskih skupin. Opisovati gorska pota je težko že zaradi tega, ker se še vedno pričkam o in premišljujemo o vsebini gorništvu. Zato se tudi alpinistična literatura lovi od suhega tehničnega opisa, do zasipanja z nadrobnimi poročili o posameznih mestih v smeri in turi in o vseh mogočih in nemogočih doživetjih. Brez dvoma je poslednje bolj prav, če res drži, kar se pri nas stanovitno trdi, da je alpinizem kulturna zadeva. Saj nas gore navdušujejo na popolnoma drugačen način kakor kateri drugi šport. Bilo je leta 1933, ko sva z Janezom Gregorinom v začetku februarja preždeli viharo noč v Klinu. Bila je dolga zimska noč, metež in negotovost sta jo še podaljšala. Minila je nama večji del v pogovorih o romanu iz športnega življenja, ki ga je imel v načrtu Gregorin. Žal nam je lahko vsem, ki smo Janeza poznali, da nismo ohranili osnutka tega romana, saj smo vsi s slastjo brali njegova bistra, duhovita poročila o najbolj zakotnih tekmah. Morda bi bil Janez izvrtel iz nogometu, kar je na svojski način dobil v gorah. Morda, a težko verjamem. Gore za marsikoga predstavljajo znaten del življenjske vsebine, pišejo se knjige o gorništvu kot življenjski obliki in svetovnem nazoru, cele množice uživajo na nedopovedljiv, nikdar prazen in dolgočasen način, ko se dejansko potapljajo v skrivnosti gorskega sveta, v to prečudno neskončnost skalovja in pečevja. Nerazumljivo bi bilo, če bi ljudje pri vsem tem ne čutili potrebe, da premislijo, odkod to uživanje, v čem je vir tega navdušenja.

Tudi o tem smo izmenjali misli in poglede, potem pa smo v gostem mraku pri mizah za kočo naredili načrt za prihodnji dan.

Gorska skupina Hochtör je del Gesäusa, ki se začenja pri Himbeerstnu in Haindlmauru in se od tu štiri ure hoda do 20 km vleče na obeh straneh Anize na vzhodu do Hieflaua. Aniža si je s težavo priberila pretok skozi ozko globoko dolino z izredno strmim padcem. Tu je sijajno področje za

največje mojstre kajaškega športa. Pravijo, da jih je zelo malo doslej premagalo izredno težko brzico streljaj daleč od Gstatterbodna. Zaradi šumenja in bučanja Aniže je po ljudski etimologiji gorska skupina dobila tudi svoje ime (sausen = šumeti, bučati).

Naša alpinistična odprava se je za prvi dan odločila za lažje ture, deloma po Hansovem nasvetu, deloma pod vtisom opisov v vodiču, deloma pa pod vtisom ogledovanja z velikim artilerijskim daljnogledom. Večina je odšla v centralni del ostenja, v smeri tretje in četrte stopnje na obeh straneh Haindlkarskega stolpa. Tako smo prvi dan obdelali tri klasične smeri in dobili prve izkušnje. Jezeršek pa je v družbi z nemško navezo (Schlachter, Berghofer) preplezal znamenito Rosskuppe.

Hees in Pichl, ki sta za ta del Severno apneniških Alp izdala alpinistični vodnik, štejeta Gesäuse med najzanimivejše in alpinistično najzahtevnejše predele Alp. Ture četrte, pete in šeste stopnje v tem predelu spadajo med najtežje v Alpah. Pravita, da niso nič lažje kot Zinne, stolpi Vajolett in Fünffingerspitze. Od človeka terjajo ne samo tehniko, marveč tudi vztrajnost. Značilna je izredna relativna višinska razlika, ki daje Gesäuseu videz in značaj visokega gorstva, čeprav je absolutna višina najvišje kote komaj nekaj metrov višja od naše Ojstrice.

Da imata Hess in Pichl vsaj deloma prav, smo preizkusili že 17. julija tudi v Zimmer-Jahnovi smeri, kjer nas je bilo največ, morebiti zato, ker imata ta dva plezalca najpopularnejšo smer v Triglavski severni steni. Ko smo jo ogledovali skozi Zeissov daljnogled, se nam je zdela ravno pravšnja, posebno za tiste, ki smo za Gesäuse opravljali kondicijski trening na različnih delovnih mestih. Res nam ni dala posebnega opravka; v treh urah smo bili čez in prav radi smo pritrjevali Čopu, ki pravi, da preden skale ne pošlataš, ne moreš reči, kakšna je.

Po razritem koritu nad Haindlkarom smo v slabi uri pristopili v lahek, drnast svet in po njem križem kražem čez žlebove, žlebiče in zaprodene

Z Gesäuse-cest
Skupina
Reichenstein.

plati nenavezani prišli pod strm, izrazit kamín, ki pomeni šele dejanski vstop, čeprav smo dosegli že lepo višino. Po kaminu smo navezani prišli na gladke izprane plati, s trdnimi, skromnimi oprimki in stopi. Nad seboj smo v kočljivem položaju gledali prvo navezo v ključnem mestu te smeri in slišali govoriti Slavca iz Kranja o resničnem užitku, ki ga taka mesta nudijo plezalcu. Drug za drugim smo se potem splazili preko tiste nekoliko prevesne prečnice. Nekateri so jo delali bolj na rokah, čeprav to ni bilo potrebno. Kdor je tisto mesto premislil — in Joža je bil prvi — ne da bi se mu zaradi gledalcev mudilo k jurišu, je lahko prav varno na rokah in na nogah zmogel to v resnici lepo mesto. Nad to prečnico se stena še za dolžino vrvi trmasto pne in prepada nad prvo klasično smerjo v Hochtoru, smer, ki sta jo v okovankah naredila konec prejšnjega stoletja Maischperger in Pfannl. Kmalu nato pa se stena položi. Nasmehnejo se ti blazinice gorskih trav, mahov in šopki cvetlic na belem apnenem svetu. Po grebenu sta s Haindlkarskega stolpa razpoložena prispela Jerovšek in Šavelj in tako smo se po lahko pridobljenem uspehu zbrali na vrhu Hochtora. Tu stoji znamenje z naslednjim napisom:

»Hier ist Freiheit — ewige Pracht —
teure Kameradschaft hält Wacht.«

Da, tu je svoboda, omejena od nespremenljivih zakonov skale, vremena in človeških sposobnosti. Tu je večna lepota, nekaj, kar bo vse rodove za nami, kakor nas, vabilo na strme vrhe po težjih in lažjih pristopih. In tu je in tu bi zmerom moralo biti na straži zvesto tovarištvo, nekaj, kar je, kar mora biti v jedru družabnega sožitja, če je jedro zdravo in kleno. Lep napis, ki pa ga lahko razumeš tudi popolnoma drugače: svoboda človeške zveri, ki ne prizna nad seboj nobene prirodne in družbene zakonitosti, večna lepota, ki je pristopna le za izbrance, ki si med seboj podajajo roke, ne priznavajoč nikogar izven svojega sklenjenega kroga. Mi smo si izbrali prvo razlago in dovolj lepih zgledov imamo v zgodovini našega gorništva, da jih lahko s ponosom množimo, izobčamo pa iz naše srede tiste, ki tega temeljnega načela v praksi ne priznavajo.

Bil je prelep dan. Zamegljena obzorja proti Dachsteinu, Totengebirgu in proti Turam so kazala na dolgo lepo vreme. Medleli smo v prijetnem vetru in se izgubljali v širnem horizontu, razgrinjaje zemljevide. Hans in Slavec sta odhitela naprej, da vstopita ponovno v težjo smer v severni steni Rosskuppe, mi pa smo uživali, kakor da je ture že davno konec. Jožu se je zdelo primerno, da je pripomnil: »Pa še poribali so steno nalašč za nas.« V skalnih rakah in skledah se je posebno v plateg še odtekala in se parila dežnica nedeljskega naliva.

Na levem bregu Anize je v popoldanskem soncu žarel Veliki in Mali Buchstein. Veliki je kljub precejšnji višini neizrazit velikan, Mali pa nas s svojim drznim trikotnim obrazom spominja na naš Špik. Od vseh strani ga oklepajo strme razorane stene; vidi se, da so precej krušljive, kakor da so se s kaminastih, gotsko grajenih reber sesuli vsi mali stolpiči in

ornamenti. Nad dolino Johnsbacha se odražajo konture kristala Reichensteinstock, najlepše gore Ennstalskih Alp. Za Haindlkarturmom pa se dviga izraziti Ödstein, od tu prav nič posebnega.

V primeri s Hochtorom in Reichensteinom je masiv Hallermauern in Kaiserschild (Fölzgruppe), ki tvori sicer slikovito ozadje admontske pokrajine, zelo pohleven, tako da si ga je le malokateri zapomnil. Isto velja za Tieflimauern, ki spušča svoje drzne grape zapadno od Malega Buchsteina. Iz njega se razrašča zeleni Tamischbachturm, edina gora v Gesäuse s pohlevnejšo gradnjo, od vseh strani lahko dostopna. V čem se to vsemu alpinističnemu svetu znano gorovje razlikuje od naših gora? Priznati smo jim morali veličastno lepoto, a ko smo v duhu videli tam daleč na jugu naše vršace, nam je postalo jasno, da jih naše prekašajo s svojo jasno izraženo individualnostjo.

Po izdatnem počitku smo se odpravili z vrha proti našemu izhodišču. Vsi smo pričakovali zložno pot, po kateri bomo v dobri uri zdrknili na višino 1000 m, kjer stoji Haindlkarhütte in postojanka gorske reševalne službe. Toda nič od tega. Sestopali smo po razdrapanem, zaprodanem grebenu, po gladkih policah, preko skokov in travnatih vesin kakih 400 m, da smo prišli na teme znamenitega Dachla. Smer sestopa čez Dachel in Rosskuppe se ocenjuje z drugo in tretjo težavnostno stopnjo, je nezavarovana in zaznamovana do Peterscharte le z možici. Tudi nadelana, a nezavarovana Peternpfad, ki pripelje mimo severne stene Rosskuppe na Peterscharte je v Hessu ocenjena z drugo stopnjo. Toda do Peterscharte je z Dachla še daleč. Strešica je res edinstvena, njeno sleme kakih dve sto metrov dolgo, njeni špirovci z blagim nagibom, kakor pri tirolskih kmečkih hišah pa kakih 50 m. Vsa je v škrapah in razpokah, ki jih je izstružila odtekajoča deževnica in snežnica. Naši gumijasti podplati so se tu imenitno obnesli, edini Brojanov Janez bi bil tu lahko potihem robantil nad svojim specialnim jeklenim okovjem, če ne bi bil tako blagega značaja. Ubrati je moral čisto svojo pot čez streho.

»Na ledenikih bom pa jaz hodil brez derez, nikar mi teh ovinkov preveč ne privoščite!« To je bilo vse.

Ko smo se spustili z Dachla, smo na travnatem sedlu opazovali navezo v razu Rosskuppe, ki je preko težjih mest hitro ubirala zračno pot proti vrhu. Nato smo si ogledali Todesverschneidung med Dachlom in Rosskuppe. Tako ljubeznivo, vzpodbudno ime sta ji dala prva plezalca. Doživela je menda samo eno ponovitev. To je 500 m visoka zajeda v rjavi in rdečkasti skali, ki že sama na sebi od daleč odbija. Ves čas ni nobene razčlembe, vse je ena sama borba s klini, zankami in drugimi tehničnimi prijemi ves čas v absolutni izpostavljenosti. Ne dosti drugačno podobo je kazal zgornji del smeri v Dachlu, ki jo je predzadnji dan s Schlachterjem preprezal Dane Škerl. Dachel prepada na sever kakih 300 m v navpični, gladki steni z enim samim tveganim prehodom. Kakor odurna, ogromna, slabo pleskana kamenita stavba brez slemen, s streho samo na eno stran, tak je Dachel s severa. Ni čudno, če uživa pri avstrijskih plezalcih tak sloves.

Gesäuse s Haindlkarskega mostu; skupina Hochtor.

Z grebena Rosskuppe smo se spustili na Peterscharte. 200 m pod nami se je bliskalo zrcalce planinskega jezera, ki zbira svojo bistro vodo s Planspitze, z Jahrlingmauern in Gschuhmauern, s Zinödla in Ens-ecka. Sonce je stalo še visoko, pred nami smo imeli samo še Peternpfad. Ime je dobila po divjem lovcu, ki so ga na divjem lovu zalotili lovski čuvaji v Haindlkaru ter ga pregnali proti neprehodnim stenam. Sledili so ga do vstopa v ostenje Rosskuppe, tu pa jim je za zapadnim obnožjem severnega ostenja Planspitze nenadoma izginil izpred oči in našel svojo pravico v divjem prehodu čez pragove in drni na plečetu, s katerim se Planspitze naslanja na Rosskuppe. Čop je rekel, da ima te poti dovolj za vse življenje, a besedo je snedel po treh dneh, ko je peljal dva člana naše odprave po Zimmer-Jahnovi smeri. Presenetila nas je izglajena pečina. Kaže, da je obiskovalcev mnogo, čeprav pot ni zavarovana, predstavlja pa vsekakor zanimivejšo smer k Hesshütte na južni strani Hochtora kakor pa Wasserfallweg iz Gstatterbodna vzhodno od Planspitze.

Na Peterscharte smo torej imeli več kot dovolj razloga, da spet posedimo. Pokramljali smo z nekim turistom, starejšim možakom, ki je popeljal svojega 14-letnega sinka po nadelanih poteh. Pozna Slovenijo, ker je pred vojno montiral v Slovenski Bistrici. Pokazal nam je dvanajst žigov, ki mu dovoljujejo gibanje v vseh štirih conah, angleški, ameriški, francoski in ruski. Ko smo ga povprašali o teh conah, se mu je razvezal jezik in predstavil nam jih je s pravo ljudsko modrostjo. Avstrija res preživlja okupacijo posebne sorte. Na prvi pogled vlada v njej »hladovina«, posebno če jo primerjamo z zasedbenim režimom v

Nemčiji, v Berlinu ali celo na Koreji. Tu je v glavnem še vse tako kot leta 1945. Avstrijci radi poudarjajo, posebno mlajši, ki preživljajo moralnega mačka zaradi strašnega propada nacistov, da je okupacija samo še na papirju. V isti sapi pa trdijo, da vsi štirje okupatorji delajo z najrazličnejšimi metodami eno in isto: molzejo, molzejo, kjer in kolikor se le da. Dovoljene so sicer tri stranke, dve levi in ena desna, ki nosi zveneče ime ljudska. Monter, ki nam je to razlagal, je bil socialist. Ta stranka je bila 1934 prepovedana, okupacijska oblast pa jo je spet dovolila, kakor tudi KPA. Prvotno so bile vse tri stranke na vladi po paritetnem principu, danes pa je oblast v rokah tistih ljudi, ki so odgovorni za klerofašistično diktaturo malega Dolfussa in za pripravo Anschlusa. Spričo oportunističnega značaja avstrijskih socialdemokratov še iz časa Bauerja in dr. Rennerja, ki so ga leta 1945 postavili na vlado Rusi, to tudi ni nič posebnega in drugega človek ne bi mogel pričakovati.

»Das alles ist eine Komödie, doch eine grausame,« je zamahnil z roko simpatični klepetavi popotnik, ki je govoril s celim obrazom in z vsem telesom.

Kaj pa naj drugega reče! Na Schwarzenbergplatzu plapolajo še vedno vse štiri zastave bivših vojnih zveznikov, ki se davijo na Koreji in se zmerjajo v OZN ter si izmišljajo pri vsakem zasedanju nova pravila mednarodne kurtoazije, držeč za hrbtom atomsko bombo, pa si menda ne upajo začeti. V jeepih se še vozijo skupaj ruski, ameriški, angleški in francoski vojaki in se vsaj na videz sporazumevajo povsod, tudi na promenadi in v zabaviščih. Avstrijski ponos krvavi, najdenišnice in sirotišnice pa se polnijo s sadovi okupacije.

»Pa saj imate v vladi menda šest socialistov?«

Da, to drži, a podjetje je skoz in skoz kapitalistično, saj je sedem ministrov iz ljudske stranke, ki vodi kapitalistično politiko na plečih delovnega ljudstva. To se je lahko videlo, če prej ne, ob valutni reformi in regulaciji cen.

»Zdaj delate menda že četrto stranko? Nacisti se zbirajo?«

Tudi to je res. Neki Herbert Kraus vodi stranko neodvisnih. Ljudsko imenujejo ameriško, socialistična se naslanja na angleške laburiste, KPA na Ruse, v resnici pa komandirajo »zvezniki«, čeprav imajo po kontrolnem mehanizmu samo pravico do veta. Toda če se pri vetu ne sporazumejo, jim ostane še vedno policija in vojaška sodišča, elementi eksekutiv, ki se jih vsi pridno poslužujejo. Mikalo nas je vedeti, kako gleda na sovjetsko cono. Bolelo ga je pred vsem kontroliranje in reguliranje vsega blagovnega prometa, tudi najdrobnejšega.

»Dolgočasno, dolgočasno!«

Rusi obvladajo vsa podjetja in predvsem vso avstrijsko proizvodnjo nafte. V Weltpresse smo čitali prejšnji dan, da sovjetski organi terjajo nov, natančen popis vseh strojev, tudi najmanjših, ker je bilo baje pri prvem popisu preveč utajenih. Isti list, ki predstavlja britansko infor-

mativno službo, je brez pripombe prinesel novico o povečani kontroli v radijskih postajah in povečanju ruskega programa na dve uri dnevno.

Tako smo na žametni planinski travi, ki se je z njo igrala mila sapica poznega popoldneva, pogledali za zastor politike, ki jo delajo veliki štirje z Avstrijo. Pred očmi se mi je zavrtel film predvojne avstrijske zgodovine, kolikor sem jo lahko zasledoval, z njenim Heimwehrom, s krščanskim socializmom in nacizmom, z vsem fevdalnim gnojem, ki ga je medvojna versajska Avstrija podedovala od črnožoltega cesarstva; nato njen posebni položaj, ki je bil določen s Teheranom, z Jalto, s Potsdamom, z Moskvo, zmerom znova pa so mi vstajale pred očmi podobe iz hitlerjevske Avstrije. Kje je zdaj delavski razred in njegovo gibanje? Na koga naj se opre in kdo naj ga vodi? Bivši SS oficir ustanavlja svojo frakcijo neodvisnih, »nacionalno ligo«, in izjavlja, da je za sporazum z vzhodom. Ni čudno, če KPA izgublja glasove, župane in poslanska mesta. Kaj vse se je spremenilo na tem vročem vozlišču Evrope v 20 letih! Meje so ostale. Kaj bo zabeležila zgodovina kot najpomembnejše za razvoj človeštva znotraj teh predvojnih meja? Kako se je Avstrija, o kateri so včasih deklamirali lepo zveneči pentameter »bella gerant alii, tu felix Austria nube«, vključila v silovito spremembo družbenih pojmov in navad, ki smo jo v 20 letih morali doživeti in jo še doživljamo? Kako se danes vključuje? Ali v njej res ni nobenih polnokrvnih ljudi, ki bi lahko pogledali na razvoj z občečloveškega vidika, ne samo z osebnega, to je avstrijskega, da se izpolni tisti lepi pentameter? Ali je res izgubila orientacijo na velike cilje in je vsa njena politika v prošnjah na kontrolni svet za olajšanje okupacijskega režima? Ali se res zadovoljuje s čitanjem raznih Bauernblätter, v katerih se ponatiskuje odgovor katoliške cerkve na socialno vrašanje, kjer se ponatiskujejo Karl May in razni hintertreppenromani? Ali je res vsa politična modrost v tem, da se grize od nevoščljivosti, ker se je Italija bolje znašla v Marshallovem planu? Koliko vprašanj za to prelepo okolje, ki v človeku vzbuja čustveni vznos! Pustimo zgodovino, pustimo težka vprašanja, še nekaj dni, pa se bomo na navadni nadmorski višini spet razburjali zaradi njih. Navzdol po Peterpfadu, ki je nekoč ohranila svobodo in življenje samotarju, k našim dvem kočam v Haindlkaru. Tu bomo zaključili dan s pogovorom o današnjih turah, z malinovcem in nazadnje z dobrotnim snom na trdih pogradih.

Preden pa smo prišli do tega, smo nekateri prebili dokaj razburljiv dogodek kot opazovalci, Saša pa kot glavni igralec.

Severnozapadna stena Rosskuppe ima po Hessu smer zgornje pete stopnje. V prvih popoldanskih urah sta s »cimerjanko« v nogah vanjo vstopila Gsellmann in Saša. Ko smo se spuščali po Peterpfadu, smo pri prvem vodnem curku posedeli, da ju opazujemo. Pridružila sta se nama še Avstrijca Karl Prein in Gretl Premrou, simpatično dekle, ki se uči za medicinsko sestro, a da ima slovensko ime, nikakor noče pri-

* Drugi naj se vojskujejo, ti, Avstrija srečna, svatuj!

znati, Raje išče svojo korenino nekje na Norveškem ali Švedskem! Gledamo 700 m navpične stene, ki jo iz 100 m bližine lahko pregledaš od vstopnih krušljivih kaminov pa do odurnih, temnosivih plošč v srednjem delu in do lažjega, a še vedno drzno izpostavljenega zgornjega dela stene. Hans in Saša telovadita pravkar v ključnem mestu v smeri. Tu so strme plati, z redkimi, malimi oprimki, pretrgane z zahtevnimi previski in zajetnim previsom. Hans je s svojimi dolgimi, lahkimi okončinami kakor suha južina zlahka prekobil vso tvegano dolžino vrvi; skoro smo mu zavidali sijajno kondicijo in telesno zmogljivost, posebno ko smo videli Sašo, kako se je obiral, prestopal in omahoval zdaj levo zdaj desno na najtežjem mestu. Nikdo ni mislil, da bi utegnil odleteti, čeprav smo po nekem čudežnem fluidu doumeli, da mu trda prede. V ta fluid so se pomešali kratki, odsekani vzkliki sicer zelo molččega Hansa. Trenutek je bil napet. Naš človek v steni, edini od mlajših, ki ni bil na sistematičnem treningu; dva dni se je že kazal najbolj prizadevnega, kakor da hoče odnesti iz Avstrije največ izkustev in izkušenj. Gsellmanna je nagovoril, da ga je vzel s seboj, da se preizkusi za težja dejanja. Kaj če v tej peti stopnji odpove? Če odpove danes, prvi dan, kot slab omen za celo odpravo? Napeto smo strmeli v tisto mesto in živo občutili nihanje vrvi med Hansom in Slavcem. Nismo še domislili do kraja, že ga je zasukalo visoko gori nad nami in ga odneslo nekaj metrov povprek. Obvisel je brez glasu, a takoj naslednji trenutek že iskal rešitve iz več kot nerodnega položaja. Sestopil je na izhodiščno mesto in čutili smo, kako je lovil notranje ravnesje, kakor da bi tik nas globoko segal po sapo.

»Če bi se meni to zgodilo, dve leti ne grem plezat« je mirno pripomnil Karl. »Izgubil bi zaupanje vase, ki je pri plezanju neobhodno potrebno.«

Mi smo molčali in trlo nas je. Kaj če ga smola zlomi? Če bo treba pomoči? Nič bolj nerodnega si nismo mogli misliti. Karl se Hansu že ponuja. Plezal je Civetto, 1000 m visoko steno sam, sam je bil v severni steni Zinne in se tu pripravlja za odhod v francoske Alpe. Sijajen dečko 21 let, član »Naturfreunde«.

Ko smo videli, da Slavec spet pleza in da se bo izmazal, smo si privezali dušo z žolčnim razgovorom o nekaterih pojavih v našem najmlajšem alpinizmu. Mladim odleteti ni nič. Kakor da to spada k stvari, kakor da ni neke zlate srede med drznostjo in previdnostjo in ki bi jo lahko imenovali pogum. Uspeh za vsako ceno, brez kompromisa! Kako se to klavrno sliši, posebno če primerjamo nekaj zares klasičnih nesreč, ki so se zadnje čase zgodile po brezkompromisnih receptih. Nekaj, kar nas je bodlo v tem pogledu tudi tu: Karl se ni ganil izpod vstopa v Rossskuppe, dokler se Hans s Sašo ni izmotal iz zadrege. Deset Sašinih tovarišev pa je ne glede na položaj odbežljalo po grušču na malico, ne da bi jih mikala dogodivščina, vredna pogleda, tudi če bi šla mimo nas

brez vsake motnje. Stane se je pridušal ali kaj! Nima smisla, jeziti se. Saj mi tega ne moremo razumeti. Treba je za vsako ceno dejanj, čeprav pade nanje klavrna senca. Alpinizem kakor vse drugo napreduje samo z dejanji. In vse človeštvo. Nismo prišli reprezentirat z idejo, z mislijo, z moralno teorijo, marveč z dejanji, in to s čim več in s čim večjimi dejanji. Nekaj donkihotskega je v tem hlastanju po dejanjih. Hamletova miselnost odbija mladega človeka in nikoli ne more razumeti njegove misli.

Senca dogodka v Rosskuppe je legla na nas in s to senco na duši smo ob šumenju Haindlkarske bistrice zaspali.

Naslednji dan je nad Anizo vrela proti vrhovom gosta, mlačna megla, da se združi z mračno oblačno gmoto, ki je kakor mora visela na severu. Zarja je že planila izza Tamischbachturna, a ne za dolgo. Zatonila je za meglo, kazalo je na dež. Da dneva ne bi izgubili, smo brez opreme stopili do Gstaterbodna in nato do koč na slemenu pod Velikim Buchsteinom; nekateri jo imenujejo Buchsteinhütte, starejše ime pa je St. Pöltner Naturfreunde hütte.

(Se nadaljuje).

Branko Zemljič:

GORNJESAVINJSKI SPLAVARJI

Nad štiri dolga leta so pogrešali Celjani pestro sliko, ki so jim jo nudili pred vojno, deloma pa še tudi med okupacijo številni splavi, ki so brzeli po narasli Savinji od zgodnje pomladi v pozno jesen. Spremljali so jih s skoraj zavidnimi očmi skozi mesto, kopalci pa so jih v poletnem času obsuli in se trumoma vsipali nanje ter se po nekaj sto metrih kot žabe zopet poganjali v vodo. Še bolj pa so to vožnjo pogrešali gornjesavinjski splavarji sami. In to iz dveh razlogov: usahnil je vir dohodkov, ki je bil stalen in je preživel celotno gornjo Savinjsko dolino tako, da je živela v zares pravem blagostanju. Saj je redkokje znal delovni človek tako ekonomično uporabiti dnevni zaslužek kot ravno Gornjesavinjčan. Nič tiste prešerne in ošabne samopašnosti, ki te je neprijetno zadela in navdala s prezirom, ko si opažal ondi, kjer so si v letih dobre konjunktore — po prvi svetovni vojni zlasti — zažigali cigarete z »jurji«! — Tega gornjesavinjski drvar »olcer«, plavec in splavar ni poznal! Zato pa tudi našteješ v celotnem nekdanjem gornjegrajskem — danes šoštanjskem — okraju od Mozirja pa do Nove Štife po Zadretji in do Solčave ob Savinji vsega komaj kakih deset, dvanajst »ofarjev«, gostačev. Vse drugo so, razen kmetov, četudi le samo kočarji brez pomembnejšega zemljišča, vendarle lastniki prav različnih, snažnih in prikupnih zidanih hišic. Revščina je bila domala nepoznana, da vprav prezirana; saj je mogla pričati delomrznjo prav redkih posameznikov. Kolikor pa je bilo nebolgljencev, ki so bodisi zaradi bolezni ali kakršne

Doba zadnje vojne vihre je ohromila ta značilni temperament, a kaže, da si niti sedaj, ko se plovljenje lesa ponovno odpira staremu načinu tržnega prometa, ne more prav utreti poti tisti entuziastični razgibanosti, ker je pač služba in zaslužek drugačen, nego je bil dolga stoletja, ki je prehajal iz roda v rod v kri in meso.

*

S pričujočim opisom savinjskega splavarstva sem hotel prikazati tehnično in finančno plat flosarstva ter vsaj v konturah nakazati karakter in bit savinjskega flosarja. Slika gotovo še ni popolna; saj bi jo mogle podkrepiti in plastično izpopolniti le neštete sličice in epizode iz tisoč voženj od vezi do Železnih vrat, vožnje, kakršnih sem se nekaj imel priložnost udeležiti sam ter na njih doživljal vse prijetnosti take vožnje, pa tudi težke, obupne položaje, ko smo že vsi skoro sklenili z življenjem.

Gotovo bo še marsikdo obdelal tole snov po svoje, ker je vsekakor prav, da se ohrani folklorna slika našega flosarstva poznejšim rodovom; mnenja sem vendar, da bo vsem tem piscem vsekakor teže zajeti celotni vpogled v to nekdanje tako pisano, razgibano in zanimivo življenje, kot pa nekomu, ki je s temi ljudmi od mladosti pa vseskozi v osivelo dobo živel in doživljal vse njihove vesele in razburljive, vedre in tegobne ure.

Zdavnaj že, zdi se mi, so ti dogodki za mano, vendar mi je spomin nanje še danes živ, nepozaben in lep. Želel bi le, da ostane tak tudi v srcih vseh dobrih savinjskih flosarjev, in da se jim povrnejo še enkrat tisti srečni časi, ko so se v njih izživljali do poznega večera življenja.

Tine Orel:

V AVSTRIJSKIH GORAH

(Nadaljevanje iz prejšnjega letnika)

V cerkvi, veličastni novi gotiki z vzdanimi romanskimi portali sem pri stranskem oltarju prebral imena »herojev«, die für die unsere Heimat gefallen sind, v zadnji vojni namreč: Smolle, Jaklitsch, Tschitschko, Čater itd. Pri branju teh imen nas je obšlo nekaj mrzlega. Zagomazelo nam je po hrbtu. Kakor dan na to, ko smo v Krimmlu ob spomeniku Tirolca Wallnerja, ki se je postavil po robu Francozom leta 1809, videli sveže križe hitlerjevskih soldatov, članov besatzungstrup in kazenskih ekspedicij. Zapomnil sem si ime Moravec, ki ni padel nikjer drugje kakor pri Gornjem gradu (b. Cilli). A pustimo mrtve, čeprav se pravi, da bodo kamni vpili, če bodo ljudje molčali. Užitek je res, vrani izpuliti pavje pero. Qui tacet — clamat.*

»Mi nočemo vojne. Nikoli je nismo hoteli. In ko je Hitler začel vojno proti vsem, smo bili mi Avstrijci proti Hitlerju. In zato razumemo

* Kdor molči — kriči.

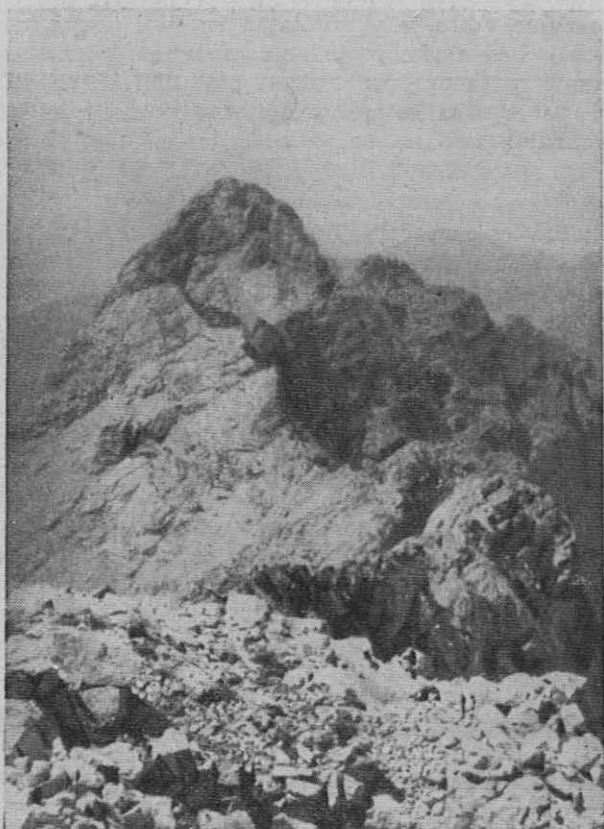

Foto šavelj Marjan

Ödstein z vrha Hochtora

današnje borbo Jugoslavije. Sicer pa vam povemo, da sprva tudi Hitler ni bil za nasilje nad manjšimi narodi.«

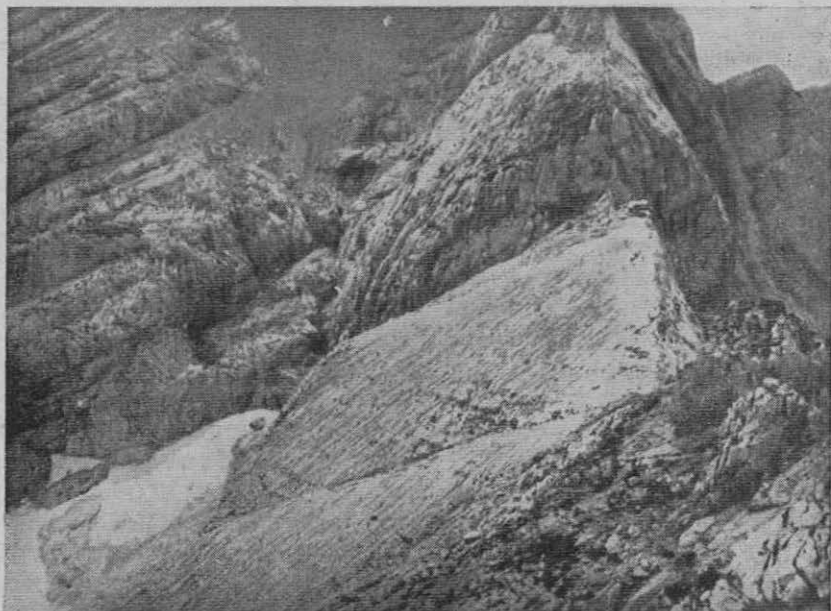
Besede simpatičnega, zgovornega športnega funkcionarja mi niso šle docela v račun.

Postregel sem mu z ugovori, s pričevanji iz dosedanjega avstrijskega političnega življenja, ki je večkrat le predobro pokazalo, da volk dlako menja, iz kože pa ne skoči, niti mu ni do tega, da bi skočil.

»Rabimo deset let mirne izgradnje in nič več. Kvečemu pametno politiko cen.«

»Mi pa sploh ne mislimo na nič drugega kot na mirno izgradnjo. To je sicer idealizem, a upravičen in človeštvu potreben.«

Bilo je pravzaprav malo besed med nami. Morda to niti ni bilo prav. Ideja o enotni Nemčiji gotovo ni fašistična iznajdba, toda v premagancih živi in bo še živela kot osrečujoča zarja iz tretjega rajha. In navkljub pogoltni politiki ob koroškem vprašanju in drugim potezam

Dachl z juga

Foto šavelj Marjan

avstrijske vlade, ki jih je naredila, da bi izvlekla iz trenja med velikimi silami čim več dobička, smo v ljudeh, s katerimi smo prišli skupaj, videli skrb. Saj ta igra, ta politika gotovo ni v korist malih narodov, malih držav. In ljudje, ki se v tej igri zvišajo, to če ne s pametjo, pa vsaj nagonsko čutijo. Nič ni čudno, če ni na pretek voljnih plesalcev za igro, ki jo svirajo veliki. V tem pogledu se mi je zdel prizor, ki smo ga opazovali pri vhodu v Jonsbachtal, za Avstrijo nekam simboličen: star, od dežja in vetra preperel plesni oder pod zaščitno plahto, na kraju odra dva muzikanta, ki od časa do časa urežeta bučno, vabečo, užigajočo polko, na oni strani ceste štant, odpustki, cukren kramar..., a plesalcev ni.

V Admontu smo bili gostje župana Bretschererja, ki je doma iz našega kočevskega Koprivnika. Gostilna, v kateri smo imeli kosilo z njegovo napitnico, je last Čaterja, ki je doma iz okolice Celja, toda slovenski ne zna več. Bretscherer je sam lastnik gostišča in dobro pozna naše planinske in obmorske letoviške postojanke. Njegov nagovor je izzvenel v duhu pomirjenja in prijateljskih vezi med alpskimi narodi. Ko smo popoldne sproščali svoje mišice v okusnem admontskem kopališču, ki leži sredi polja za trgovom, me je vznemirjala radovednost naših admontskih znancev. Zanimalo jih je, kakšne vtise odnašamo iz Avstrije. In sugerirali so nam z vprašanjem:

»Wir sind arm, nicht?« Čudno vprašanje, posebno za nekatere člane naše odprave, ki zaradi mladosti niso bili v stanu, napraviti v sebi živo

primerjavo med današnjo Avstrijo in versajsko Jugoslavijo. To je bilo na sploh težko vprašanje in je tudi tako moralo biti. Saj se v njem zrcalita dva svetova, v njem je zapopadena največja sprememba, ki jo kaka generacija utegne doživeti. Uboštvo Avstrije ni niti v njenem obremenjenem proračunu in v vseh njenih gospodarskih težavah, marveč bolj v njeni duhovni revščini, v njeni življenjski izgubljenosti.

»Wir sind arm?« To avtokritično priznanje Avstrijcev o položaju v Avstriji smo na lastni koži občutili. Toda — saj nismo šli v Avstrijo po gastronomske užitke. Spomnil sem se časov iz zadnjega desetletja pred drugo svetovno vojno, ko smo soboto za soboto peš, z biciklom, z izletniškimi vlaki obirali vrhove, stene in poti. Vsega je bilo dovolj »za male pare«, a ne za nas, za ogromno večino ljudi gotovo ne. Živo mi je stopilo pred oči in razumel sem avstrijsko priznanje. In ni me sram priznati, da sem čutil celo prijetno ugodje. Samo če ti iz lastne krvi vre doživetje te primerjave, brez pridržka oznanjaš zreli občutek našega bogastva. Nekateri Avstrijci so to razumeli, morda je bilo v tem nekoliko vljudnosti, morda pa tudi zavest lastne brezcilnosti. Nekateri pa so seveda s slabo prikrito slastjo pogrevali naše težave, o katerih so tisti čas pisali njihovi listi. Pri takih sem prav lahko videl pod kožo njihovo rasno zavest, znameniti Rassengefühl, češ da je samo Germanom usojeno zgraditi solidno kulturo in sistematično produkcijo, med tem ko bi imelo vsako slovansko naprezanje v tem smislu atribut lahkomiselnosti, nedograjenosti, miselne in snovne nedovršenosti. To so posebno radi poudarjali tisti, ki so prišli iz ruskega ujetništva. Ruski »zavtra budet«* posplošujejo in s prezirom govore o »neorganičnem razvoju« industrializacije. Smešno! Toda te smešnosti nikoli ne občuti človek, ki se v življenju drži reakcionarnega pravila, da revež ostani revež, ker mu je pač tako usojeno. Zgodovina je o tem že večkrat izrekla svojo besedo, vprašanje je le, če so njeno zadnjo, ki je odmevala po Evropi spomladi leta 1945., Avstrijci razumeli.

In že je prišel čas, ko smo se poslovili od prijaznega trga, od kopaljšča, od znancev, od piva. Sklenili smo še privatne izmenjave, če bodo seveda mogoče v prihodnjem letu, prihrumel je brzovlak in odrdrali smo v deževni večer proti Selztalu, Schladmingu in Bischofshofnu. Silen piš je potegnil z gora in zagrnil vasi s prahom, nato pa z divjim nalivom. Nekje se je utrgal oblak; zdrknili smo preko hudournika, ki se je peneč razlival po pokošenih livadah, posejanih s pusto grajenimi seniki. V primeri z našimi so se nam zdeli brez domišljije, neotesani, dolgočasni. Od sopotnikov smo slišali, da so avstrijski plezalci v več navezah ostali pod noč v Gesäuse. Ena naveza treh v Dachlu. Da je eden odletel..., da so se zaplezali..., da je poklicana reševalna

* bo že jutri.

ekspedicija..., da so zazevali novi grobovi na pokopališču v Johnsbachu. Nekaj tega je bilo le res. Zaplezali so se, prebivakirali pošastno noč, v ponedeljek zjutraj pa so se izmazali. Če bi bilo vse res, kar čenče spravijo skupaj, no, bi bilo res prehudo na svetu.

V dežju smo prispeli v Bischofshofen in se po enem tednu za pet ur znašli v civilnih posteljah snažnega hotela »Pri Katrici«. Rano jutro nas je porinilo spet v brzovlak, ki pa k sreči ni nikdar tako poln kot pri nas. Dobro uro nato smo primerjali Zell am See, letovišče kraljev in maharadž, našemu Bledu. Bled se nam je zdel lepši. Nato smo se presedli na ozkotirno železnico, se poslovili od narasle Salzache in z zavidanja vredno naglico odbrzeli na vzhodno Tirolsko, v Krimml, v osrčje ledenikov.

Od Krimmla do Celovca

S čim ti življenje vse ne postreže? Sinoči se je utrgal oblak, toliko da Salzach ni zalila in raztrgala železniške proge. Danes sije nad Tirolsko ganljivo jutranje sonce. Sinoči si se v brzovlaku spraševal, kako je mogoče, da fräulein Rute požira filozofske romane angleškega ekspresionista z naslovi *Unfug des Lebens* in *Unfug des Sterbens*, danes pa te obkrožajo v Krimmlu redki letoviščarji, ki so si s takso kupili pravico do razgleda na Krimmlske slapove in to za ves čas letovanja. Če bi takse ne plačali, bi jih sleherni sprehod stal 1 šiling. Nesmisel prvega početja je krepko popravljen z železno smotrnostjo drugega. Mi pa smo pravkar sredi nabavne politike v trgovinah idiličnega Krimmla.

Krimml je res prijazno gorsko naselje kakih tristo metrov višje od naše borovške srenje. Središče vasi je moderen hotel, ki smo si ga ogledali, ne da bi sedli za mizo. Vas je potisnjena v zatrep Krimmlske doline, ne daleč od znamenitih slapov, največjih v Evropi. Vodovje, ki kakor razjarjena zver grmi preko štiri sto metrov visokega skoka, se v tem kotu zasučje proti vzhodu in obenem z drugimi ledeniškimi iztoki neprenehoma, tudi v največjih sušah, polni korito Salzache. Severozapadno od Krimmla so grebeni, ki tvorijo razvodnico z vodami Zillertalskih Alp, ki spuščajo svoje vode v Inn. Na dve prelepi avstrijski mesti smo samo pomislili, Salzburg in Innsbruck. Ta ali oni je imel tamkaj opravek, tega ali onega je mikalo to in ono, toda potni načrt nas je neizprosno porinil v vijugasto vozno pot nad Krimml, za vozila vseh vrst, pogonov in brzin strogo prepovedano. Na prvi serpentin nas je izza roba ceste ustavila v nečedni baraki prežeča sfiga: »Ein Schilling, meine Herren!« Čop ji je po slovensko dopovedoval, da vse skupaj nima smisla in da se bo že pogovorila z našim spremljevalcem Kurtom. Bilo je mnogo šal in smeha, preden smo prišli mimo te Karibde, čakala pa nas je še Scila v obliki tipične letoviške »stiskalnice« »Pri lepem angeljčku«, to je nekaj takega, kakor če bi našega ljubljanskega Čada posadili lavretanski angelčki v nikdar omagujoče, vse oglušujoče bučanje razbičanih vodnih mas, ki hrume mimo nas v plodno dolino proti Neunkirchnu, Waldu in Mittersillnu. Nikogar ni mikalo, da bi posedeli na su-

rovo stesanih klopica in se potopili v razdraženo ozračje, se zamaknili v čudo narave in vsak v svoje misli, zajeti v diktat naravne sile, kakršne zlepa ne najdeš. Tu si sredi družbe sam, tu bi kakor Lenau razbiral jezik elementom, pa če bi ga razumel ali ne.

Pograbilo nas je popotno razpoloženje in potegnili smo korak. Nekaj nam ni bilo všeč. Pričakovali smo vse nekaj drugega ob vstopu v kraljestvo ledu. In vendar je bilo to v vsaki kaplji, ki je pripršela po 200, 300 m daleč in nas blagodejno hladila. To je bila snov, ki smo jo prvič opazili na Wiesbachhornu: sredi temnih, rjavih, na višnjevo se spreminjajočih skalnatih pečin zelenkasto, kovinsko motno se bleščeči ledeni strah. Zdaj gremo po promenadni cesti ob slapovih in spremljamo v višini 1600 do 2500 m ledeniško reko po mastno zeleni, z muravo nasršeni okoli 500 m široki dolini. Vzpon je tako udoben, da ga skoro nismo čutili. Dolina je dolga 25 km. Motna, sivkastomodra voda ubira pete proti Krimmlu, noseč s seboj pisani material ledeniških grobelj. Kdaj le je tu deževalo? Vsi smo še imeli v očeh našo Savo, ki se je komaj še videla izza skal, videli Savinjo, ki je komaj, komaj še prebredla prodišča pri Lučah in Ljubnem. To so blagodatni ledenika in ledenikov, ki jih mi nimamo. Nič ni čudno, da je toliko vode. Kamorkoli pogledaš, se ti oko ustavi na zelenem snegu: tu je Wildkarkogel (3078 m), Wilde Gerlospitze (3260 m), Reichenspitze (3503 m), Richterspitze (3054 m). Čisto blizu se ti ponujajo vrhovi in oko nehote išče poti, po kateri bi jih najlaže dosegel. Toda pot se vleče. Naš današnji cilj je Warnsdorferhütte v

Großergeiger s poti proti Reggentörlu

Foto šavelf Marjan

višini našega Grintovca. Pustili smo že eno kočo za seboj v višini 1900 m, pustili za seboj vrsto planšarskih domačij, ki na nas niso napravile najboljšega vtisa. Morebiti smo bili krivični, toda pogrešali smo tistega, kar je uganil že naš ugledni, vsega spoštovanja vredni planinski čiča Valentin Vodnik, ko se mu je zdelo vredno, da pove, »kako planšar z Mino po domače«. Tu ni šlo kar nič po domače. Tirolski kmet je tujcev sit ali pa jih ne mara. Videli pa smo mnogo otrok, ki so ob poti ponujali cele cekarje planinskih rož. In zdelo se nam je grdo in skoro nismo verjeli. To, pa v Avstriji! Da, in ravno v Avstriji! Saj je tu planinstvo za pol stoletja pred našim in zato bolj v kleščah polipa kapitalizma, kjer je kupčija vse, od koče do vodnika, od encijana do očnice. Pri tem smo videli, kako globoko utemeljena je zahteva kulturnega alpinizma, ki terja spoštovanje in čuvanje planinske flore.

So pa te visoke gorske ledeniške doline in planšarije zares nekaj posebnega po lepoti, občutju, bogastvu vode, živine, trav in rož. In barv! Na misel mi prihajajo originalne slike in kopije s tirolskimi motivi, ki sem jih videval po naših skromnih meščanskih salonih. Ne vem, ali sem verjel naturalizmu tistih podob ali ne, ostale so mi v spominu in občutje tistih barv se mi je vsililo v počitek na Innerkeesu, odkoder smo prvič uzrli Dreierherrenspitze s severa. Osnovni ton teh gora je popolnoma drug kakor pri nas in zato tudi vsa barvna skala učinkuje drugače; drugačni so refleksi zelenila na pašnikih in mahovja na raznih granitih ter penečih se povirkov, ki se mečejo kakor prešerne grive preko črnih hrbtov med planšarije Noos, Mühleck, Hintenrücken, Gessler, Sommerlehen in vrsto drugih, ki si jih nisem zapomnil ali nisem poizvedel za ime. Poizkušal sem nemška poimenovanja sloveniti in ugotovil zanimive podobnosti z našimi.

V Warnsdorferhütte smo razmeroma hitro prišli. K temu je pripomogel mojstrski korak našega Koblerja, ki je enakomerno grizel v breg in v dalj. Z zanimanjem smo pričakovali sprejema v koči, ki na zunaj vzbuja apetit po domačnosti in vseh drugih sladkostih, ki smo jih vajeni po naših planinskih domovih. A nič takega in tudi nič takega, kar bi ne bilo koristno za lastnika koče: vstop v gornje prostore zagrajen, dokler nisi sezul kvedrovcev. To je bil prvi pogoj pred postrežbo. In nato vsesplošen, simpatičen, železen red, kakor da bi nekje v ogrođju prostorne koče razbijal neroden, a vsemogočen in stanoviten stroj, ki se mu ne moreš in ne smeš upreti. V tem je nekaj tistega, kar Slovani radi Nemcem očitamo, tisto filistrstvo, ki izgublja videz dobrohotnosti in pušča samo videz neotesanosti in zagledanosti v svoj lastni prav. Zato pri večerji ni bilo nič pravega razporeženja. Celo tistih mladih alpinistov, ki se razumejo na vitaminske tablice, niso ovseni kosmiči spravili v dobro voljo, še manj pa saharin v čaju. Pri priči so se začela pogajanja za polento ali žgance. Kljub vsemu je za Martine dobro, če gredo v Zagreb! Kako jo je pogruntal tisti naš sivi ded, ki je v prazgodovini avstrijskega kapitalizma pred 200 leti moral vzeti v roke po-

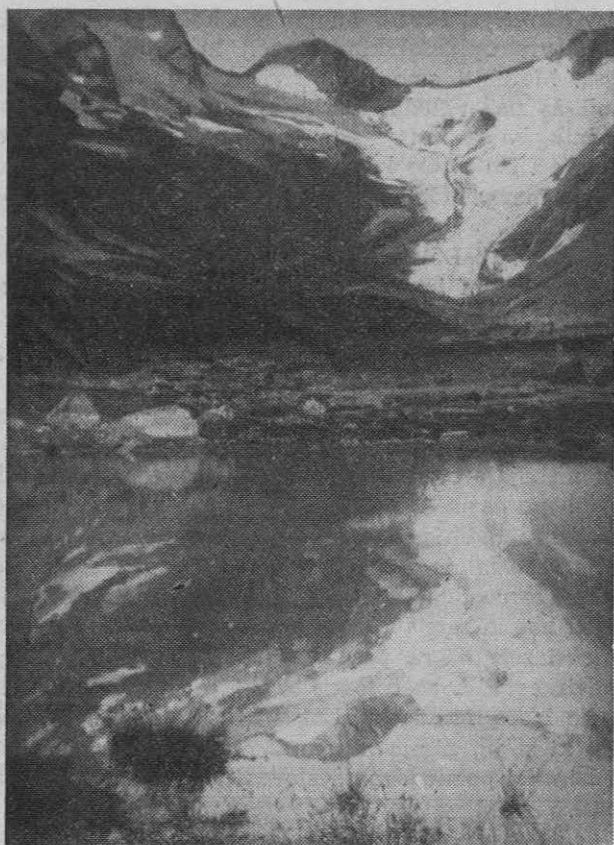

Foto šavelj Marjan

Pod Maurerkeesom. V ozadju Grosser Geiger in Maurertörl

potno palico in iti s trebuhom za kruhom: kdor gre na Dunaj, naj pusti trebuh zunaj! In še enkrat je obveljalo: Še hudič je lep, če ga imaš rad.

Ura še ni bila deset, ko se je snel iz kuhinje brezoseben oskrbnik, meni nič tebi nič prijel petrolejko, jo upihnil ter s tem pognal pet »jugoslavcev«, ki so žulili svoj »šivôser« iz jedilnice v spalnico, in to skoraj brez besed.

»Zehn Uhr!« in odnesel je starinsko leščerbo v degeneriranem biedermajskem stilu kakor trofejo med nemške Lare v kuhinjo. No, mi smo mu dali prav. Koliko življenj bi podaljšali, če bi prepustili nekatere naše planince dobrohotnemu Hypnosu, kadar jim ga je najmanj mar!

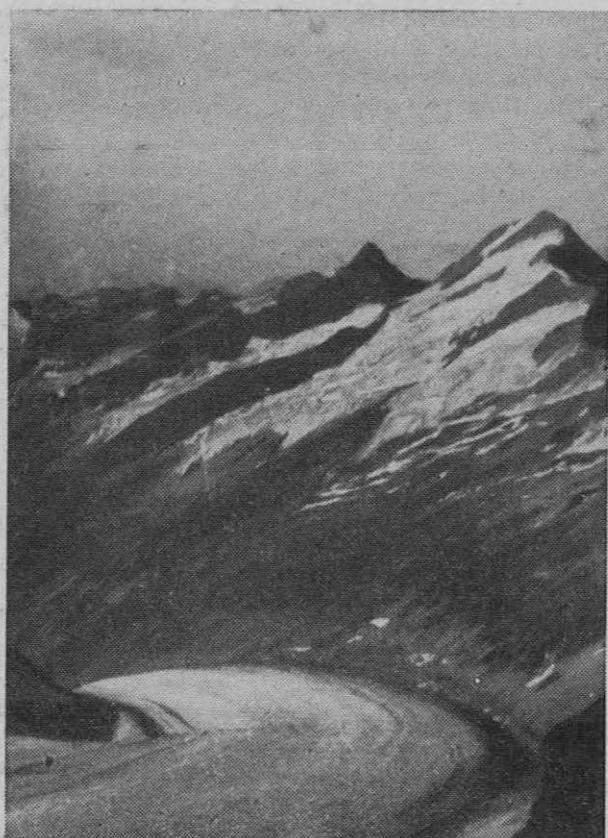
Naslednji dan smo po nadelani poti v dobri pol uri prisopihali na Gamsspitzl. Vprašali smo se, zakaj ta vršiček zasluži svoje lastno po-

imenovanje, toda ko smo se posvetili razvedu ali orientaciji, smo dali kartografu vendarle prav. Bili smo res na Gamzovem kuclju, ki se kakih 10 metrov dviga iznad ledenika, segajočega od Krimmlskih vratc do Grosswenedigerja. Komaj je prostora za našo odpravo, povrh tega pa se nam zdi, da je to sleme sila vegasto, kakor da bi veter nanosil kameniti, sipki drobir iz blestečih in temnih kamenin, ki sestavljajo Centralne Alpe. Zato nismo nič kaj radi duškali tu, marveč se na vrat na nos spuстили na sveži snežni poprh, ki je čez noč pokril širni, valoviti Obersulzbachkees. Bilo je prekrasno jutro. Vsa pokrajina se je bleščala v vročem soncu, ki na sneženi površini poganja svoj nevarni cvet — blišč, nič kaj dobrodošel občutljivim očem in štrlečim delom obraza. Za nami so se razprostirale ploskve planinskih trat, na levi pa so ponosno, samozavestno kipeli vrhovi grebena Schliefertürme (3121 m).

»Tam je Grosswenediger, tam Maurertörl, tam Grosser Geiger!«

Kaj naj izberemo? Grosswenediger, najvišji vrh tod okoli, je visok 3674 m. Mika nas višina, nekateri so radovedni, kako se bodo obnesli. Toda Grosswenediger je na glasu kot idealna smuška tura, mi pa smo pravkar natvezli dereze, se vpregli v ameriksanske vrvi ter se oborožili s cepini. Veliki in Mali Wenediger bi nam kljub temu dišal že zaradi razgleda, toda na jugu nad Dolomiti in na zapadu, nad mogočnjaki Zillertalskih Alp, že vre cela armada mokrih megla, razgled dobesedno »visi v zraku«. In vrh tega ledenik Dorflerkees res ni kratek. Zato se mu izognemu in se v ključih povzpemo preko razpok in rež na Maurertörl. Nič posebnega se nam ni pripetilo; zato se nam zdi, da si bomo na ledu predvsem pasli oči. In paša od tu, iz tega sedla je neizčrpna: pod nami se začinja umazani, izredno naglo usihajoči Maurerkees, ves posejan z ledeniškiimi mizami. Široko nasmevano sonce ves dan mehča njegov jekleno hladni obraz. Desno od nas, rekel bi, nekaj raztežajev vrvi je greben Grosser Happ (3350 m), levo pa Grosser Geiger, na katerega se bomo povzpeli mi. Tam zadaj se dviga pohlevni vrh Grosswenedigerja in se nadaljuje z divjo Črno steno (Schwarze Wand 3577 m), Hoher Zaun in Kristalno steno (Kristallwand 3329 m). Proti jugozapadu se nam oči ustavijo na Simonyspitze (3488 m), polni ogromnih opasti.

Tura na Veliki Geiger res ni bila nič posebnega. Kurt nam je nehote pokazal, kako se lahko ujameš, če se te vkreber grede drži smola in zdrkneš do ramen v prepoko, ki jo je sveži sneg zakril. Bilo je nekaj takih zased, in če smo jih pravočasno opazili, nas je vseh šestnajst izredno obzirno z nogami otipavalo otrdeli vodni element. Posebno ena taka kočljiva zaseda nam je ostala v spominu. In tu so naši fotoamaterji počeli nemogoče stvari in zahtevali celo, da jim stojimo. Naše zimske ture so seveda težje in bolj zahtevne kakor takle udoben sprehod v lepem vremenu po bolj ali manj napokanem, bolj ali manj vstromljenem ledeniku. Na grebenu tik pod vrhom smo se čudili jezercu, ki mu je odtok v dolino zagrnila razjedena nakladnina snega. Kako le, da si voda ne predre pota tja dol, kamor vsako sekundo zdrve z ledenika mase H_2O ? Vprašanja nismo rešili, pač pa smo z gumijasto cevko

Umballkees

Foto Marjan Šavelj

vsesavali ledeno mrzlo, zelenomodro vodico, po kateri so se drsali razni pajki in žužki.

Po nič kaj zanimivi poti smo pohiteli na vrh, kjer nas je po kratkem razgledovanju osvojil dobrotni vladar — opoldanski dremec.

Z vrha Velikega Geigerja smo se previdno spustili po isti poti do Maurertörla, od tam pa po položnem ledeniku Maurerkees v Maurertal. Pri tem smo imeli priložnost videti nekaj, kar se vsak dan ne vidi v delavnici vsemogočne narave: s pobočij Geigerja se je odvila 10 kubična skala in se pognala po strmini proti snegu. Kako je puhnilo na vse strani, ko jo je prijel! Drvela je še kakih 300 m navzdol, pobirala in trla vse, kar ji je bilo na poti, nato pa je zmagal odpor snega in ustavila se je ne daleč od jezika in groblje. Kaj bi bilo, če — no, mi smo bili 200 m stran.

Izpod Maurerkeesa in Simonykeesa izvirata ledeniška potoka, ki hranita Isel, globoko doli v Virgentalu. Človek bi komaj verjel, kakšne

množine vode bruha ledeni kolos. Skoraj razumeš skrbi glaceologov in druge znanstvene preroke, ki ugotavljajo, da stojimo v dobi velikih vremenskih sprememb, da se puščave širijo, tanjša pa se debelina ledu od severnega tečaja do Grönlandije pa vse do Kilimandžare. Ledeniška groblja raste, ledeniški jezik pa se umika in oži, vsa Maurerska dolina pa je polna šumenja in žuborenja, skoraj bi rekel, da se giblje, toliko izvirov in virov skaklja čez njena prodišča, in zmerom višje se posajajo rušnate blazinice, na katerih se prijema planinsko cvetje.

V višini 2200 m, kjer so rajhovci sezidali Rostockerhütte, kar pomeni, da je to kočo sezidala in vzdrževala sekcija Nemško-avstrijske planinske zveze iz daljnega baltskega mesta, leži bogata planšarija, ki prepase do 100 goved in nekaj 100 ovac. V Rostockerhütte smo se utaborili na tesnem, nekam skopem skupnem ležišču za tri dni. Tisti teden je bila zelo malo obiskana. Tudi sicer se je prijazna oskrbnica iz Prágratna pritoževala nad majhnim obiskom in ni mogla verjeti, da hodi pri nas po vojni petkrat toliko ljudi v gore kakor pa pred vojno. Tu smo se spoznali s starejšimi možmi, šestdesetletniki, ki so dostojno predstavljali germansko ozkosrčnost in dolgočasnost po receptu »na pet ur taroka, četrtno ribezljevega vina«. Nekaj ljudi je prebiralo stare planinske revije in brez sramu kazalo, da ubijajo čas. Mladine, ki je pri nas že glavni obiskovalec gora, nisem opazil, ali vsaj zelo, zelo malo.

Tudi nam je ostajalo časa in tudi mi smo iskali zaposlitve. Ta je bila toliko bolj nujna, ker smo začutili prve vznike domotožja in hrepenenja po toplini naših planinskih domov in koč. Naredili smo že načrt za naslednji dan, nato pa smo se potaknili sem in tja. Pogovorov smo se hitro naveličali. Slišali smo, da je v ledeniško režo zdrknil nek dunajski profesor in izdihnil vpričo žene, viseč na vrvi, medtem ko je hčerka hitela po pomoč. Slišali dalje, da sta na Zugspitze našla smrt dva angleška uradnika, ki sta nastopila turo v promenadnih čevljih, ne ve se, ali ker nista imela drugih ali pa iz anglosaške hladnokrvnosti. V drugi družbi so te pitali s samimi razburljivimi novicami, ki so jih pravkar pobrali iz Tirolervolksblatta. Takrat so bili na vrsti atomski špijoni, Kleinkrieg, Churchillova izjava o sovjetski vojaški pripravljenosti; prav radi so se pečali z oborožitvijo Nemčije. Waffenlosigkeit! Wahnsinn! In ko poslušáš tihi žolč, ki je razlit v presojanju povojnega položaja premaganega naroda, ti pred očmi še bolj zraste pomembnost in resnoba naše borbe, borbe zmagovitega ljudstva. Waffenlosigkeit! V Avstriji se ne more govoriti, da ni orožja, saj štejejo armade četrto milijona ljudi, vojske, ki jih vzdržujejo štiri velesile na račun avstrijskega ljudstva. Trpi avstrijski proračun, avstrijski davkoplačevalec, široke množice ljudstva. Jasno je, da niso zadovoljne, čeprav na videz žive samostojno politično življenje. In tako nezadovoljstvo, prikrito ali neprikrito, zveni iz političnih pogovorov in iz omlednih pripomb politikastrnov. In taki pogovori se prav radi zaključijo, češ, saj nismo prišli v gore, da se bomo o teh stvareh pogovarjali.

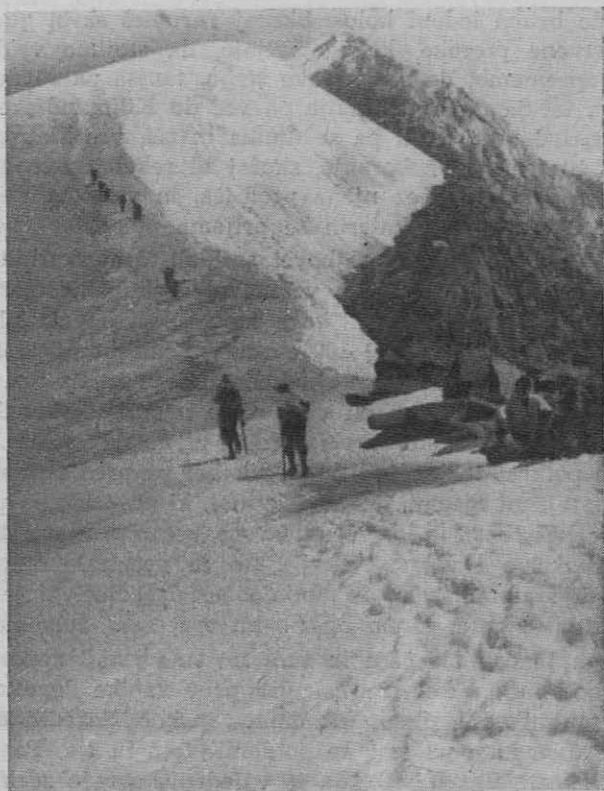

Foto Šavelj Marjan

Pod vrhom Dreierrenspitze

Postopali smo okrog koč, se zazirali v vedno enako fasado Schlüsselkogla in Niklaskogla, se pogovorili s pastirjem, ki je v trdni kompaniji z gospo oskrbnico in mu še na misel ne pride, da bi dal kak polič mleka na svojo roko ali pod roko; nekaj članov se je spravilo nad balinanje, ki pa je bilo že bolj podobno modificiranemu golfu na močvirni travi za koč; tretja grupa je zbijala kozo — klamf. Vsega pa smo se hitro naveličali, vdirati je začela slaba volja zaradi pomanjkljive oskrbe in tudi osebna trenja bi začela kazati svoje zobe, če ne bi pravočasno presodili položaja in zatrobili na umik, na vrnitev domov. Čudne so take malenkostne zdrahe! Brez prave življenjske vsebine se lahko razrastejo kakor goba na zdravem telesu; zaradi njih, kakor zaradi malenkostnega pišča na ustnicah, nastopi zastrupitev; tako kakor strup raste srd in sovraštvo. In srd, sovraštvo je nekaj, kar pogubno vpliva v dolini, a kaj šele med ljudmi v gorah. In kako malo energije je treba za pomiritev takih zdrah! Človek ne sme izgubiti smisla za

humor, za smešno stran raznih načelnih prepirov. Molière bo imel večno vrednost, ker je znal v komediji upodobiti našo smešno stran, kadar hočemo biti najbolj resni. Kadar robati značaji posegajo po svojih najbolj čudaških izrazilih, pobrskajmo po najbolj normalnih, najbolj pomirljivih. Le tako bo pot v gore imela lep prostor v našem spominu; spominjali se je bomo kot pesem iskrenega, odkritega, do kraja človeškega tovarištva. Če jo zagreni prepir, je zapravljen, čeprav ima v sebi še tako visokovredna alpinistična dejanja. Pošastna je v svoji etični nesmiselnosti, v minusu, ki ga vseka v srce.

Zelo rad se spomnim ture na Dreierherrenspitze. Od Rostockerhütte do tega divnega vršaka znaša višinska razlika komaj kakih 1300 m, je pa vendarle zelo daleč. Preko iskrenih se škrlincev smo v pol ure stopili na ledenik, v začetku dokaj strm, z mnogimi nerodnimi prepokami in razpokami, kmalu pa se položi, tako da do Reggentörla prideš brez posebne sape. Menda se ta ledeniški odsek imenuje Malhamkees po Malhamspitze (3392 m), ki se dviguje nad Reggentörlom. Na drugi strani sedelca pa se razprostira ogromni Umbalkees, ledenik, pri katerem nimaš občutka, da stoji, marveč da teče v globoko dolino Umbal. Ker nismo hoteli z derezami rožljati preko podanjka Gubachspitze, smo sestopili nekaj sto metrov v Umbalkees, nato pa ubrali pot preko snežnih poljan, ki se vlečejo nepretrgoma od Simonyspitze do Dreierherrenspitze. Imeli smo srečo, bil je jasen dan. Toda ne hvali dneva pred večerom! Zato smo opustili namero, da bi zlezli tudi na Simonyspitze, pač pa smo hitro preko strmega hrbta, na katerem je jutranje sonce že odprlo vodne žile, in preko lahke opasti, stopili na greben. Vrh se nam je zdel čisto blizu, oko se glede daljav tu bridko vara. Posedeli smo na skalah v soju novega snega in merili z očmi neskončnost in raznolikost alpskega sveta. Videle so se bavarske in južnotirolske gore; v sinjkasti daljini, kjer se je gora skoraj stopila z nebesno modrino, smo zaslutili ljube konture Julijcev in pravljicne like Dolomitov. Čim dalje, tem lepše, tem višje in silneje. Bližnja Reichenspitze in Gerlosspitze ali drzni Lasöring so, gledani s tega grebena, izgubili vso veličast.

Stopili smo na vrh, se razvezali za nekaj časa, toda za prav malo časa, kajti na jugu in vzhodu se je začelo nebo mreniti, na zahodu pa so se že kuhali težki oblaki. Od kočice pa smo bili oddaljeni pet ur. Poskusili smo sestopiti po grebenu, a bilo je preveč čakanja pri šestnajstih ljudeh in pregnala nas je tudi izredna krušljivost. Tako nam je ušlo lepo grebensko plezanje nad edinstveno severno steno, ki predstavlja v tem predelu najtežjo steno sploh. Po isti poti, kakor smo prišli, smo ušli nevihti, meglam in dežju, ki se je srdito usul v prvih popoldanskih urah. Na Malhamkeesu smo si privoščili skakanje preko številnih ledeniških razpok in si skrajšali pot za dobro uro.

S to turo se je zaključilo naše romanje po avstrijskih gorah.

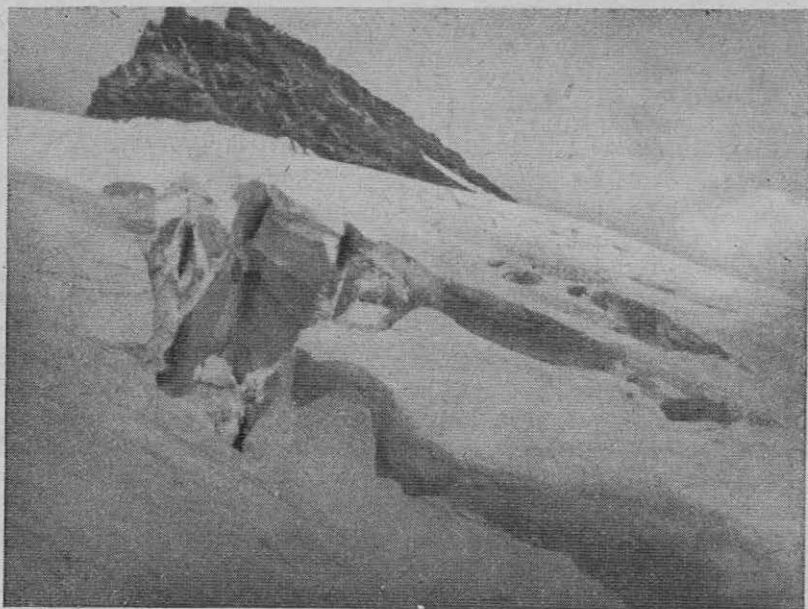
Dva dni nato smo v Rostockerhütte v trdi temi krenili ob dveh zjutraj. Jutranji somrak je bil nadvse lep zaključek naših tur. Nekaj otožno slovesnega je zvenelo v naših srcih. Hoteli smo domov, čimprej,

le na Koroškem bi se ustavili čez noč. Globoka deber je čemela v lahni meglici, ko so se vrhovi že posvetili v mrzlem jutranjem soncu, pastirski domovi pa so bili pogreznjeni v globok mir; ko pa smo stopili med bahate hiše Hinterbichla, je začelo utripati življenje ene najlepših letoviščarskih vasi v Avstriji. Kdo bi zdaj popisal lepote Virgentala vse odtod preko Prägratna in Matreia pa do Lienza! Kdo bi razbral in nabral občutke in želje, ki so rastle v nas, ko smo se poslavljali od pokrajine Velikega in Malega Kleka, ko smo v Lienzu zrl v severne stene Lienških Dolomitov! Morda pridemo še kdaj, da se z njimi pogledamo od blizu. Zdaj pa z nami divja brzec in nas v dobrih dveh urah potegne mimo Spittala in Beljaka v Celovec. Tu nismo bili več gostje Alpenvereina, tu smo bili zasebniki. Pridejali smo ovinek na Celovec na svojo roko. Hoteli smo doživeti prav na hitro, kako bije srce Koroške. Mesto koroških domoljubov! Navdajal nas je ponos, češ, tudi tu se bije naš boj za enakopravnost in neodvisnost. Kdaj so ga že likvidirali avstrijski šovinisti, kdaj so že pisali, da ob Celovec ne sme butati slovensko morje. »Kärnten frei und ungeteilt!« Koliko hinavščine, potvorbe in surovosti je skrito v tem ogromnem kriččem napisu na celovški mestni hiši.

— V Lienzu smo prvič naleteli na slovenske emigrantske obraze. Nekam dolge obraze so delali, ko smo jim povedali, da smo iz Jugoslavije in da se vračamo, hkratu pa so kazali slabo prikrito željo po razgovoru, po dotiklaju z domovino. Toda v Lienzu se zbirajo bolj redki ideološki vo-

Pogled z vrha Dreiherrnspitze Foto šavelj Marjan

Na Maurerkeesu, Großer Happ

Foto šavelj Marjan

ditelji, duhovščina, ki jo pobožni Tirolec podpira, da si nalaga večni kapital. V Celovcu in Beljaku pa smo prišli skupaj z ljudmi, ki niso prav nič prikrivali ne domotožja ne kesanja. Pogovor o glavnem predmetu, ki nujno vsakega emigranta najbolj zanima, problem stare in nove »domovine«, ki je ni, se sicer težko razplete. Izčrpa se v pogovoru o cenah, o standardu, o spominih, o znancih in brezpomembnih stvareh. A vendar se zgodi, da se gnojni tvor predre, posebno pri ljudeh, ki nimajo nič drugega nad seboj kakor neodločnost in pomanjkanje poguma, da bi zavzeli odločno stališče do preteklosti, jo končali in jo z neprestanim naporom za prihodnost poplašali. Kri ni voda. Ko sem o tem govoril z nekdanjim znancem iz gora, me je živčno prekinil:

»Kaj pa smo sploh mi tu? Nič. Sami ne vemo, kaj smo.«

Bolje ni mogel naslikati socialne kategorije in duševnosti emigranta, ki se brez posebnih vzrokov odtrga od domovine, pa bi kljub temu rad živel polnovredno življenje.

»Visimo v zraku. Ne vemo, kaj bo z nami.« To je duhovna stiska osamljenega, izkoreninjenega človeka v tujem okolju, v tuji službi, izven usodne povezanosti s svojim rodом, izven ideje naše preizkušane, a vendar poveljane domovine.

»V kaj vendar verujete vi v Jugoslaviji? Odkod vaše zaupanje? Vaša samozavest?« te vprašujejo. Ko odgovarjaš na ta vprašanja, še bolj začutiš,

da zastopaš in predstavljaš veliko stvar: resnico in pravico, naš *raison d'être* pod soncem tu in onstran Karavank. Če bi bili vsi malodušni, kdaj že, kdaj že bi se meja z Dravo in Sočo pomaknila na Sotlo. In ko sem dvema izobražencema razlagal to vzpodbudno resnico, ki nam jo sporoča najbolj objektivna zgodovina zadnjih 150 let, sem z veseljem ugotovil, da jima je zmanjkalo besed. Besed!

MILAN CIGLAR:

PO GOZDOVIH SNEŽNIKA

Kljub silnemu razmahu planinstva v povojnih letih so tako redki prijatelji gora, ki jih privede pot tudi na skrajno južno mejo slovenske domovine. Širni gozdni predeli nad Kolpo in Čabranko, vse tja do prostranega kraljestva notranjskega Snežnika, da ne govorimo o planinskih vencih od tod proti Jadranu, so večini naših planincev popolnoma neznan svet. Gotovo je temu vzrok odmaknjenost od večjih središč, slabe prometne zveze in velika neobljudenost tako širokih gozdnih področij, kjer na ure in ure dolgi poti ne naletiš na še tako majhno naselje. Še tistih nekaj osamljenih žag sredi gozdov je uničila okupacija. Seveda tudi tu poje zadnje čase sekira svojo pesem in se čuje hrušč podirajočih se stoletnih debel; iz daljave zaznaš zdaj pa zdaj votel odmev eksplozije — novo gozdno pot grade nekje. Vendar so vsi ti gozdovi preobširni, da bi moglo novo življenje zabrisati vtise prostranosti in miru.

Mnogi planinci menijo, da moremo o veličastnosti narave govoriti le ob tisočmetrskih stenah naših severnih in zapadnih gora. Toda vsakdo, ki je bil le enkrat na vrhu Snežnika in občudoval pod seboj vzvalovljeno morje samega gozda tja proti kočevski strani, proti hrbtom Gorskega Kotarja in še dalje proti vzhodu, potem še sam hodil skozi te gozdove, kjer je ustvaril Kras toliko čudovitih raznolikosti, bo prav tako navdušen nad svojevrstno mogočnostjo. Kje moreš bolj občudovati vso širino obzorja kot tam, kjer se ti sredi gozdnega pobočja zdajci odpre pogled v daljave: gozd, gozd, val za valom, sam gozd! In kaj je vse skrito v teh starodavnih hostah: kot zakleti gradovi se belijo v soncu divje pečine, vse porasle s cvetjem vseh barv, nenadoma ti zaustavi korak skrivnostno črno brezno, mahoma se znajdeš sredi zakrite jase, kjer se menda ponoči shajajo gozdne vile. Na vsej poti te sredi poletja nenehno spremlja tajinstvena glasba, ki o njej ne veš, od kod prihaja; zdrzneš se, če nenadno preneha to brenčanje žuželk. Med trohnečimi debli je v mokrih tleh vtisnjenih toliko sledov gozdnih prebivalcev, velikih in malih. Medved v teh hostah ni le redek gost in prav ničesar posebnega ni, če zagledaš sivca volka, kako te leno gleda izza pečine — ne boj se ga, sam se bo počasi obrnil in leno odkorakal proč. Iz vlažne globeli sredi gozda boš zdaj pa zdaj zaslišal zategli glas jelena. Tam v pečinah nad Kolpo in Čabranko so doma divje koze, tudi orel je našel tu svoje varno zatočišče. Ljudje pripovedujejo, da v hostah pod Ris-